

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav pedagogiky a sociálních studií

ING. ŠÁRKA JIREŠOVÁ

VI. ročník – kombinované studium

Obor: speciální pedagogika – správní činnost

**VYBRANÉ PSYCHOSOCIÁLNÍ ASPEKTY
VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH**

Diplomová práce

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Pavla Vyhnálková, Ph.D.

Olomouc 2011

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav pedagogiky a sociálních studií

ING. ŠÁRKA JIREŠOVÁ

VI. ročník – kombinované studium

Obor: speciální pedagogika – správní činnost

**VYBRANÉ PSYCHOSOCIÁLNÍ ASPEKTY
VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH**

Diplomová práce

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Pavla Vyhnálková, Ph.D.

Olomouc 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 8.4.2011

.....

Obsah

ÚVOD	5
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	7
1.1 Motivace	7
1.2 Učení.....	9
1.3 Životní styl.....	12
1.4 Volný čas	15
1.5 Stres	20
2 VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH	22
2.1 Obecné aspekty a pojmy.....	22
2.2 Bariéry	24
2.3 Faktory.....	25
2.4 Motivace dospělých ke vzdělávání a učení	25
3 VZDĚLÁVÁNÍ POLICISTŮ	28
3.1 Profese policisty.....	28
3.2 Vzdělávání policistů	30
4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	33
4.1 Cíle výzkumného šetření	33
4.2 Výzkumné otázky	33
4.3 Metodologie	34
4.4 Výzkumný vzorek.....	36
4.5 Vyhodnocení a analýza získaných dat podle okruhů a podokruhů... 37	
4.5.1 Druh studia.....	37
4.5.2 Motivace	41
4.5.3 Strategie postupu vzdělávání a překonávání překážek	44
4.5.4 Přínosy a negativa studia při zaměstnání.....	50
4.5.5 Přizpůsobení volného času	53
4.5.6 Působení studia na osobní život.....	57
4.5.7 Splnění očekávání	61
4.6 Shrnutí výsledků výzkumu podle výzkumných otázek	66
ZÁVĚR.....	69

ÚVOD

Ve své diplomové práci se zamýšlím nad psychosociálními aspekty vzdělávání dospělých, konkrétně policistů. Tato problematika mě zajímá, neboť sama také současně pracuji a vzdělávám se v rámci kombinovaného studia. Paralelně, plnohodnotně a efektivně zvládat obě tyto činnosti, aniž by jedna probíhala na úkor druhé, nebo se snaha zvládnout obě negativně odrazila na psychickém a fyzickém diskomfortu člověka či v jeho interpersonálních vztazích, sebou nese určité problémy, jimiž se zabývám.

Cílem práce v teoretické rovině je vymezit a definovat základní pojmy, které danou problematiku tvoří – životní styl, celoživotní vzdělávání. V empirické rovině je cílem práce zjistit, co policisty oslovené ve výzkumu ke studiu motivovalo, zmapovat samotný průběh jejich vzdělávání a strategie využití k jeho úspěšnému zvládnutí, popsat jak studium ovlivnilo osobní život informantů a nakonec charakterizovat jak byla naplněna jejich očekávání.

V první kapitole se snažím definovat a osvětlit některé pojmy z řady psychosociálních aspektů, které se vztahují k problematice vzdělávání dospělých. Na studium dospělého jedince mají vliv mnohé faktory, v negativním smyslu také bariéry. Obojím se budu konkrétněji zabývat, jak v teoretické, tak následně v praktické části, ve které budu analýzou výzkumu hledat odpovědi na stanovené otázky.

Ve druhé kapitole se věnuji koncepci školského vzdělávání dospělých. Vzdělávání dospělých ve školách probíhá většinou při zaměstnání, s omezenou prezenční účastí a s důrazem kladeným na samostudium, formou dříve nazývanou dálkové studium. V dnešní době v souvislosti s vysokoškolským vzděláním hovoříme zejména

o kombinovaném studiu. V rámci kombinovaného studia rovněž převažuje individuální studium nad přímou výukou, hovoří se o tzv. řízeném samostudiu. Studium se cyklicky odehrává v určité dny, zejména pátky nebo soboty. Učební podpora v podobě skript bývá obdobná jako u studia prezenčního, není však výjimkou, že je doplňována speciálními učebnicemi určenými pro studium kombinované. Tyto zdroje jsou vhodně doplňovány individuálními konzultacemi, které také mohou napomoci v tak důležité zpětné vazbě dospělému zaměstnanému studentovi.

Ve třetí kapitole přibližuji profesi policisty jak z pohledu zákona č.361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů a zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, tak z pohledu vlastní zkušenosti. Dále zmiňuji možnosti i podporu vzdělávání policistů, ať v rámci jejich profesního vzdělávání s využitím resortní školské soustavy nebo další vzdělávání mimo tuto soustavu. Vycházím přitom ze systému policejního vzdělávání, který je řízen Odborem vzdělávání a správy policejního školství Ministerstva vnitra ve spolupráci s odborem vzdělávání Ředitelství pro řízení lidských zdrojů Policejního prezidia České republiky.

Obsahem čtvrté kapitoly je empirická část práce. Úvod věnuji východiskům a otázkám výzkumného šetření. Dále popisuji použité metody výzkumu a výzkumný vzorek. Použiji kvalitativní analýzu a interpretaci dat. Za vzorek jsem si určila soubor informantů z řad policistů, kteří kombinovanou formou při zaměstnání absolvovali nebo absolvují vysokoškolské studium.

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Vzdělávání dospělých závisí na mnoha faktorech. Tyto faktory hrají roli v tom, s jakým úspěchem a odezvou studiem projde, jaké bariéry ho přitom budou ovlivňovat. Faktory, které na člověka působí, jsou různé, důležitá je jeho vlastní životní situace, míra talentu a aspirace, podmínky v rodině nebo zaměstnání, finanční situace. Významnou roli hraje samozřejmě motivace. Nesmí se však zapomínat také na vliv samotné školy, jako subjektu, který něco aktuálně nabízí a naopak vyžaduje a na vliv předchozích zkušeností se školou.

1.1 Motivace

Pojem *motivace* si lze představit jako psychickou vlastnost, která aktivuje a usměrňuje chování člověka, aby dosáhl vytyčeného cíle. Pod souvisejícím pojmem motivy potom souhrn pohnutek vedoucích k nějakému jednání, odůvodnění, proč se člověk k určité činnosti odhodlal a věnuje se jí. Motivace vychází buď z nutnosti, některé ze základních biologických potřeb člověka, nebo z pouhého chtění něčeho navíc, z pomyslné špice známé pyramidy Abrahama Harolda Maslowa, která dole začíná na široké základně fyziologických potřeb, jejichž naplnění zaručuje přežití jedince, a nahoře končí potřebou uznání a seberealizace.

Kromě Maslowovy pyramidy se motivace, jako prostředek, jehož pomocí lze správně zaměřit a zdolat kýžený cíl, odráží v dalších teoriích, které jsou v něčem podobné a v něčem rozdílné. Jde například o teorii dvou faktorů Fredericka Irvinga Herzbergova, vypracovanou na základě pozorování, při němž identifikoval dvě významné skupiny faktorů. Označil je jako motivátory a hygienické vlivy. Teorie tří kategorií potřeb Clayтона P. Alderfera, nebo-li ERG Theory, která se opírá o teorii tří

faktorů, hierarchicky seřazených v pořadí - zajištění existence, zajištění sociálních vztahů k pracovnímu okolí a zjištění dalšího osobního růstu. V prostředí manažerů je také známou teorií Davida McClellanda, na základě které se provádí rozbor motivčních potřeb a to konkrétně z pohledu kategorie sounáležitosti, touhy prosadit se a mít vliv na ostatní a úspěšné uplatnění.

Podle definice Hájka (2008, s. 107) má motivace nějakou potřebu u člověka nejen vyvolat, odpovědět tedy na otázku proč danou činnost vykonávat, ale také ukazovat cestu jak potřebu uspokojit, tedy jak se chovat a jakou aktivitu provádět. Podle jeho mínění nemá být aktivita vynucena, ale jen vyvolána. Má vycházet z již získaných kladných zkušeností a udržet určité napětí a očekávání. Potom takto vyvolaná motivace aktivizuje, je-li přiměřená a váže se na základní potřeby a vlastní předchozí smyslové zážitky, reguluje, čili plní funkci algoritmu, co a jak dělat, a rovněž posiluje žádoucí chování směřující k cíli. (Hájek, 2008, s. 171)

Náhled na motivaci z pozice dospělého jedince, který je zaměstnán, chce se dále rozvíjet, pracovat na sobě a dosáhnout úspěchů má Merg, Knödl (2007) následující. Motivaci vidí jako zvláštního činitele úspěchu. Motivace, z latinského slova „movere“, znamená popud nebo podnět. Motivace je tedy podnětem k tomu, aby jedinec něco udělal a k tomu aby něčím mohl úspěšně pohnout, musí předat energii. Mít trvalou motivaci znamená motivovat se, vytvářet si motivaci sami. *„Psychologové tomu říkají „vnitřní“ motivace. Je jedno, jak tomu budete říkat: Zapalte svůj vlastní vnitřní oheň. Nenechte si řídit život okolnostmi, restrukturalizací, propouštěcími vlnami ani ničující náladou kolegů. Využijte situaci a pokuste se z toho vytěžit to nejlepší.“* (Merg, Knödl, 2007, s. 37-38)

Merg a Knödl dále dělí motivaci na vnější - sestávající se z povzbuzení jako je odměna, moc, uznání, povýšení, vnitřní – sestávající se z vnitřních potřeb, to znamená potřeby zábavy a vlastního zájmu o učení, prvotní – člověku vrozené a obsahující základní biologické potřeby a druhotné – podmíněné sociálním učením a obsahem potřeb jako jsou láska, jistota a sociální začlenění. (Merg, Knödl, 2007, s. 41)

Tvrdí, že trvalý úspěch potřebuje kromě motivace vůli a to její plné nasazení. Motivací má být přání a vůli rozhodnost a vytrvalost vydržet až do konce. Poukazují na stránku emoční a racionální, vysvětlují na citátu Antoine de Saint Exupéry. „*Když chceš postavit loď, potom nesvolávej muže, abys jim zadal úkol, ale vzbud' v nich touhu po širokém nekonečném moři*“. Podle jejich názoru je motivace také ovlivněna zvláštními schopnostmi jedince a tvrdí, že čím více cíl a cesta k cíli schopnostem jedince odpovídá, tím lépe činnost, kterou musí provádět, odvede, bude se mu více dařit a bude se na tuto činnost těšit. (Merg, Knödl, 2007, s. 43)

1.2 Učení

Učení, chce se automaticky říci otřepané spojení učení, mučení. Pro někoho radost, pro jiného starost. Každopádně kam paměť lidstva sahá, činnost člověka doprovázející, ať už organizovaná nebo ne, rozvíjející jednotlivce i celé civilizace, využívající poznatky zaznamenávané na médiích od prvních tištěných učebnic po nosiče dnešního věku výpočetní techniky. Učíme se pro sebe, učíme se pro jiné, učíme se také učit se. Učíme se z různých důvodů, v každém věku. Učením se zdokonalujeme, pěstujeme své myšlení, trénujeme mozek, dosahujeme cílů ve vědění, nabytí vědomostí, pochopení souvislostí, někteří i moudrosti. Učením se blížíme možnosti splnění našich přání,

umět řemeslo, být dobře zaměstnán, umět poradit a pomoci dalším, stoupat na žebříčku společenské stratifikace.

Podle Bednařikové (2008) platí: „*Pro rozvoj osobnosti má význam učení pojímané jako cílevědomá a záměrná činnost, cílem které je jak osvojení vědomostí, dovedností a návyků, tak i rozvoj poznávacích schopností, charakterových a volných vlastností, zájmů, postojů apod.*“ (Bednařiková, Kapitoly z andragogiky 2, s. 12) Nezbyvá než souhlasit s tvrzením, že v učení dospělých sehraje největší roli zkušenost, ať už jde o zkušenost nabytou z prostředí zaměstnání, rodiny nebo hobby. Je-li empirie výlučným pramenem poznání, pak učení nazýváme spontánní a nezáměrné. Pokud nejde jen o nabývání zkušeností a člověk se učí, avšak bez působení řízení zvenku, jde o autoregulaci učení. Pokud proces učení řídí organizace, jde již naopak o učení záměrné a řízené. Výsledkem učení potom mají být nejen vědomosti, ale také dovednosti a modifikace vlastností osobnosti. (Bednařiková, 2008, s.12). Dovednosti souvisí navíc s manuální činností, projevuje se individuální zručnost a délka praxe. Modifikace vlastností osobnosti učícího se ve smyslu vývoje jeho postojů, hodnot a zájmů, ale do budoucna také vývoje jeho dalšího potenciálu v komplexním slova smyslu osobnosti člověka. Aby byl proces učení efektivní a přinesl očekávané ovoce, musí být selektován do fází tak, jak Bednařiková uvádí. Fáze jsou zákonité a mají určitou posloupnost. Motivační fáze navozují stav přiměřenosti k učení, poznávací fáze jsou fází vlastního příjmu informací a jejich porozumění, aplikační fáze potom praktickým využitím vědomostí a jejich prohlubováním a konečně diagnostické fáze se rovnají nezbytné zpětné vazbě o výsledku učení a v podstatě zjištění, zda bylo dosaženo vytyčeného cíle. (Bednařiková, 2008, s. 13, 14)

V jiném pojetí je učení jednou ze základních lidských činností v rámci volnočasových aktivit a doplňuje práci a hru. Zvláštnosti učení ve volném čase jsou specifikovány v nejširším pojetí jako proces

přijímání informací, jejich zpracování a z toho plynoucí chování, v užším pojetí, zejména pedagogickém, jako osvojování vědomostí, dovedností a utváření rysů osobnosti. V nejužším pojetí potom pouze v souvislosti se školním vyučováním. (Hájek, 2008, s.127) „*Učení ve volném čase, v době mimo vyučování má své zvláštnosti. Učení, podobně jako každá činnost, probíhá ve třech fázích – přípravné, realizační a hodnotící. Při učení ve volném čase má zvláště velký význam přípravná, motivační fáze.*“ (Hájek, 2008, s. 128)

Ke studujícímu, učícímu se jednotlivci uvádí Pavlík (1997), že jednotlivce, tvořící jádro učící se společnosti, má právo na osobní zdokonalování a rozvoj všech důležitých dovedností, jak z pohledu širokospektrálního, tak z pohledu užšího, zahrnujícího schopnosti chápání vlastní individuality a umění jednání v souladu se svým životem, prací a vzděláváním se. Aby se jedinec demokraticky podílel na životě společnosti, musí být jeho osobní a obecné dovednosti podporovány, rovněž tak jeho ochota sdílet zkušenosti recipročně s ostatními. Dovednosti jednotlivce musí být formovány takticky, v souladu s hlavní úlohou vzdělávání. Mimo tyto zásady musí jedinec umět vyjádřit své potřeby vzdělávání, zvyšovat své úsilí a hledat jejich uspokojení.

Strategie formování těchto dovedností musí vycházet z ústřední role vzdělávání (učení). Kromě toho musí být lidé jako jednotlivci nebo skupiny schopni formulovat své potřeby vzdělávání, zvyšovat své aspirace a hledat řešení.“ (Pavlík, 1997, s. 55) Dále uvádí, že vzdělání musí být v souladu s praxí, neboť ta je nejlepším učitelem.

O úspěchu učení v rámci distančního studia Pavlík (1997, s. 79-80) říká, že zde již nerozhoduje pouze vysoká kvalita studijních materiálů jako u studia prezenčního, ale také podpůrné struktury jako konzultační podpora, kontakty, které jsou vybudovány mezi studujícími

a účinné zpětné vazby od pedagoga. Studijní materiály musí být zpracovány značně účelově po stránce obsahu i struktury. Studijní úsilí studentů musí být více stimulováno a popřípadě individuálně podporováno konzultacemi. To zdůvodňuje tím, že typický studující v distančním vzdělávání má celodenní zaměstnání, zpravidla rodinu a také různé sociální, kulturní nebo i politické zájmy. Vzniká proto tlak, zda se ještě naplno věnovat studiu. Tento tlak jej svazuje a limituje. Nelze očekávat, že studující budou pouze studovat a všechny další okolnosti ponechá stranou. Vhodnou cestou, jak studujícím v takovýchto případech pomoci, je dobré rozvržení termínů studia nebo zkoušek. Studijní materiály mají být rozděleny účelně tak, aby studující věděl, kolik práce musí zvládnout za určitý časový úsek .

Problematiky věku v procesu učení se dotýká Beneš (2008), který uvádí. *„Z pohledu antropologie a ontogeneze je důležité si uvědomit, že člověk se narodí závislý na péči. Tato péče nemůže spočívat jenom v zajištění biologického přežití, ale i v podpoře učení za účelem zvládnutí podmínek svého života. Čím je člověk mladší, tím jsou procesy jeho učení závislejší na jeho fyzickém růstu, člověk není tedy schopen se v určitém stadiu svého zrání učit libovolné věci, ale musí je zvládat podle svých vývojových možností. Dospělý člověk se učí více než dorůstající nejen podle vývojových fází a nároků na něj kladených, ale i podle svých potřeb a nároků.“* (Beneš, 2008, s. 79)

1.3 Životní styl

Životní styl, moderní slovo z titulků mnoha médií. Pro někoho povrchní záležitost, která lze změnit každou sezónu v souladu s idoly společnosti, trendy ve společnosti, módou, pro jiného dlouhodobá představa kudy a jak se životem ubírat, jak se přitom chovat k sobě samému i svému okolí. Životní styl zasahuje do mnoha oblastí, promítá

se v něm poptávka se spotřebou věcí hmotných i nehmotných, konzumace tělesná i duševní, náboženství, módní průmysl, umění, zaměstnání, rodina, tradice, zdraví, postoj k ochraně životního prostředí a konečně také vzdělání. Pojem životní styl v dnešní době skloňovaný ve všech pádech, vždy nějaký byl a bude, jeho druhy a tendence se v čase a prostoru světa vyskytují ve spirále, v různě dlouhých periodách, tak či onak pozměněny. Svobodný člověk v demokracii si může životní styl vybrat. Může si zvolit, jak bude žít a prezentovat se, jak se bude chovat ke svému tělu, své psychice, blízkým i cizím lidem, k přírodě, co bude přijímat a co bude dávat. Při utváření svého životního stylu může přemýšlet, jestli se bude chovat nesobecky, pracovat na sobě, rozvíjet se v různých oblastech, budovat svou prestiž a zároveň bude přínosem i pro společnost, nebo bude pouhým konzumentem nabízených fragmentů životního stylu a u budování své prestiže skončí.

K definování životního stylu jedince a společnosti uvádí Žumárová (2001) následující. „*Terminologie v této oblasti není jednotná a vedle pojmu životní způsob, který postihuje především makrostrukturální stránku sociálních vlivů (ekonomické, ekologické, technické, kulturní, celospolečenské a skupinové procesy) a většinou se vztahuje k větším sociálním celkům, se objevují pojmy životní sloh (chápaný někdy jako optimální uspořádání forem života v jediný harmonický celek) nebo životní styl. Každý jedinec má jiný specifický způsob života, ale obecně představuje naplňování života společnosti. Tento životní styl souvisí s hodnotami a ideály, které by člověk rád v životě uskutečňoval. Jedinec si dále vytyčuje tzv. životní plány, což je soubor cílů, kterých se člověk svou činností snaží dosáhnout.*

Životní styly jsou děleny podle převažujících hodnot způsobu života do tří skupin. Jde o životní styl s náplní studia, který provozují všichni, kteří hodně čtou, často chodí do divadla nebo jezdí na výlety za

poznáním. Kdo vyznává tento životní styl, toho vede k poznávání zvědavost. Dále jde o životní styl s nejvyšší hodnotou hraní a tento životní styl preferují sportovci, sportovní fanoušci, hráči různých her a stálí návštěvníci zábavních podniků. Posledním typem je životní styl s rozjímáním, který lze prožívat osamoceně nebo v rámci různých společenství. (Kraus, Poláčková et al., 2001, s. 154)

Komplex aktivit jedince je utvářen v daných společenských a kulturních podmínkách, přičemž hrají roli dva determinující faktory. Objektivní a subjektivní. Objektivní faktory vychází z cílů společnosti a charakterizují je ekonomické a politické poměry. Subjektivní faktory vychází ze zájmů a potřeb jedince, charakterizují je individuální zvláštnosti osoby. Jde o intelektovou úroveň, temperament, pohlaví, zdravotní stav. (Kraus, Poláčková et al., 2001, s. 154-155)

Již delší dobu přikládá společnost důležitost výchově ke zdravému životnímu stylu, jako reakci na stav obyvatelstva na zemi. Jde především o informační explozi, působení masmédií, stav životního prostředí, ale také negativních faktorů, které přinesl civilizační rozvoj. Apeluje se na výchovu ke zdravému životnímu stylu a tento se chápe jako soubor návyků tělesné a duševní hygieny. *„Zdravý způsob života, s ohledem na předcházející skutečnost, se soustřeďuje na tyto základní okruhy: životní rytmus – poměr pracovní činnosti a odpočinku, fyzické a psychické zátěže, pohybový režim – aktivní a pravidelná tělesná kultura, duševní aktivita – spojená s kulturními zájmy, dalším vzděláváním respektujícím zásady duševní hygieny včetně aktivit optimálního soužití s ostatními sociálními skupinami, životospráva a racionální výživa – sloužící zachování zdraví a tělesné i duševní výkonnosti, zvládání náročných životních situací.“* (Kraus, Poláčková et al., 2001, s. 158)

Pro každého jedince je také důležité přijímat vhodnou stravu, věnovat se aktivnímu pohybu, přiměřenému množství spánku a relaxaci k odstranění stresu, který přináší všední život. Aktivní pohyb a relaxace zároveň souvisí s využíváním volného času, přičemž mnozí lidé mají s jeho dostatkem a efektivním využitím problém.

Životní způsob je podle Kubátové (2010) považován za jednu z dimenzí sociálního statusu. Má aspekt materiální, kterému odpovídá životní úroveň daná dlouhodobě využívaným vybaveností domácnosti a majetkem rodiny, a aspekt kulturní, který je dán množstvím kulturních aktivit rodiny. Pro zajímavost, hned na druhém místě kulturního aspektu stojí studium odborné literatury. (Kubátová, 2010, s. 15)

Popatříme-li na životní styl jako množinu bodů na křivce života, pak můžeme v souvislosti s životním stylem hovořit o celé životní dráze. „*Význam hodnocení životní dráhy – jak sami svůj život hodnotíme (dobrý život, těžký život, úspěšný, neúspěšný). Hodnotíme se nejenom sami, ale hodnotí nás především naše okolí*“ (Bednaříková, 2008, Kapitoly z andragogiky 1, s. 18)

1.4 Volný čas

Volný čas je pojem, který je v této práci mnohokrát užit. Volný čas je zbytek našeho časového prostoru v životě, který nevěnujeme povinnostem, práci, obživě, péči o druhé, ale můžeme ho věnovat pouze sami sobě. Záleží jen na nás, jestli ho využijeme nebo promrháme. Využít jej můžeme aktivně i pasivně, slouží nám k regeneraci, prostému pobavení, nebo k našemu rozvoji, zdokonalení těla i ducha. Nakládat s ním můžeme sami, můžeme ho spojit s aktivitami jiných nebo se v jeho využívání nechat vést, ať už odborníkem nebo v rámci nějakého

společenství. Z našich volnočasových aktivit mohou vzniknout výstupy prospěšné nejen nám, ale i druhým.

Hájek, Hofbauer, Pávková, (2008, s. 10) uvádí, že volný čas je přirozenou součástí života člověka, ve zbytku doby, kdy se nevěnuje pracovním nebo školním povinnostem, nebo naplňování biologických a fyziologických potřeb, jako je spánek, jídlo a hygiena, nebo provozu domácnosti a péči o její členy. Volný čas je dobou, který má jen pro sebe za účelem odpočinku, zábavy, dalšího rozvoje své osobnosti nebo zvyšování kvalifikace.

Analýza zabývající se různými možnostmi „Jak zacházet s volným časem?“ ukazuje, že je možno jej spotřebovat, věnovat, spořit, nebo naopak promrhat. Čas lidského života včetně času volného vnímán a členěn, měřen a využíván. Do hry vstupují četné způsoby, souvislosti a důsledky jeho realizace: „carpe diem“ („užívej dne“, tedy marnotratný přístup, který nepřihlíží k budoucnosti) i jeho protiklad, kterým je naopak důsledná ekonomie a cílevědomost uplatňovaná také v práci i osobním životě, urychlování či zpomalování průběhu volného času a jeho naplňování hodnotnou činností, nebo naopak jeho vyprazdňování nicneděláním. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 11)

Pro celkovou duševní pohodu a psychohygienu je důležité, aby si dospělý člověk volný čas užil. Aby jej využil v potřebné míře k odpočinku nebo duševnímu rozvoji. Je to však složité, neboť množství povinností dospělého neumožňuje optimální uspořádání činností v průběhu dne. K vymezení volného času je proto důležité naplánovat a provést uspořádání režimu dne. Tento náročný úkol se dotýká nejen konkrétního samotného dospělého, ale také jeho partnerů, dětí, blízkých osob, rodičů apod., kteří musí projevit sounáležitost a toleranci. Z hlediska duševní hygieny je důležitá pravidelnost a řád, kteří působí podpůrně pro vykonávání činností. Zrovna tak je důležitá schopnost

oddělovat volný čas od povinností, nebo profesní rovinu od roviny soukromého života. Prolínání těchto dvou rovin může způsobovat u více angažovaných pracovníků komplikace v interpersonálních vztazích. Velkou roli hraje rovněž schopnost umět určit priority zadaných úkolů podle jejich důležitosti a nutnosti plnění. Také je rozumné využívat možnost udělit kompetence dalším osobám k plnění úkolů a nepouštět se do všeho jen vlastními silami. To platí v pracovním prostředí pro kolegy, v domácím prostředí pro děti nebo partnery. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 120)

Ve volnočasových aktivitách zaujímá významné místo hra. Pro většinu lidí je to příjemná činnost, ze které pramení relaxace, radost a kromě pozitivních prožitků také tzv. bezděčné učení a tím pádem rozvoj dalších složek osobnosti. *„Hra je dominantní činností u dětí předškolního věku, má však svůj význam i v ostatních věkových obdobích včetně dospělosti. Mění se však charakter hry i přístup ke hře. Ve středním a starším školním věku a v dospělosti jsou hry složitější a mají užší vztah k učení a práci. Obsah her také v těchto obdobích úzce souvisí s osobními zájmy a zájmovými činnostmi. Na významu nabývá také jejich relaxační a kompenzační funkce a význam z hlediska duševní hygieny. Hra není pouze typicky lidskou činností. Pozorování her zvířat, zvláště mláďat, je pro člověka poučné a zábavné.“* (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 125)

Beneš (2008) uvádí, že z celospolečenského hlediska je významné, že pro zaměstnané dospělé jedince význam volného času neustále narůstá, obzvláště se zkracující se pracovní dobou v průmyslových zemích. Kromě práce samotné také více hodnotí dobré pracovní vztahy, dostatek volného času a možnost seberealizace, mimo budování kariéry. (Beneš, s. 120)

Pro téma využití volného času dospělými versus vzdělávání dospělých rozlišuje Pavlík vzdělávání dospělých jedinců pro tzv. „spotřebu“ a pro investici. Vzdělávání pro spotřebu znamená uspokojování vlastních osobních cílů, současně za využití volného času. Proti tomu vzdělávání pro investice znamená formování pracovních dovedností. (1997, s. 28 - 29)

Z odborného pohledu rekreologie hodnotí vztah mezi volným časem a prací Hodaň, Dohnal (2008). Každý jedinec si má volit množství práce tak, aby byl z vlastní vykonávané práce maximalizován užitek i pracovní nasazení. Tím by pak měl docílit požadovaného poměru mezi pracovní činností a volným časem. (Hodaň, Dohnal, s. 77) K rekreaci a socioprofesní roli uvádí následující. „Problém socioprofesních rolí, resp. jejich realizace, se týká vzájemného spojení člověka a společnosti funkce člověka ve společnosti. Charakteristika společnosti není. Podle vyjádření většiny sociologů patří společnost k pojmům, které jsou nejspornější, nejméně jednoznačně definované, a které proto mohou vyjadřovat všechno a nic. Společnost lze chápat jako lidstvo, tedy celek – největší společenskou skupinu, jejíž je jedinec součástí. Naopak může být také chápána jako seskupení osob různého pohlaví, různých věkových, profesních či zájmových skupin apod. společnost v každé podobě si vytvořila vlastní instituce, které respektuje, a kulturu, kterou sdílí.“ (Hodaň, Dohnal, s. 178)

O volném čase jako fenoménu dnešní doby hovoří také Kraus, Poláčková (2001). Domnívá se, že v současnosti se volný čas a zejména volný čas v rodině, dostává do popředí žebříčků hodnot. Volný čas a volnočasové aktivity jsou další samostatnou oblastí našeho života. Aktivity provozované ve volném čase dávají našemu životu další rozměr, činí ho pestřejším a bohatším. O volném čase lze hovořit jako o významném fenoménu naší doby, s nímž se však také pojí problémy.

Ty jsou dvojího rázu. Nedostatek volného času a umění nebo schopnost jej využívat opravdu efektivně. (Kraus, Poláčková, s. 161)

Dospělým lidem toužícím po tom, něco nového poznat a naučit se vyplňuje volný čas zájmové vzdělávání dospělých. Podle Šeráka (2009) bude v budoucnu volný čas diferencován zajímavěji než doposud a to pomocí nových informačních technologií a elektronické komunikaci. Volný čas je a bude i nadále patřit k lidmi velmi oceňovaným hodnotám a bude stále řadit ses mezi významné hodnoty jako je rodina, zdraví, přátelství. Také proto se jím vážně zabývají společenské vědy. Z pohledu sociologie je volný čas symbolem věku, sociální pozice, profese, vzdělání a společenského postavení. Z pohledu psychologie je vnímán volný čas jako způsob prožívání reality, duševní aktivita a motivace k určité činnosti. Nakonec z pohledu pedagogiky a andragogiky je rozlišována výchova pro volný čas a výchova ve volném čase. (Šerák, s. 26)

Šerák se však zamýšlí, zda-li pod pojem volný čas patří také činnost vykonávané pravidelně, s disciplínou nebo povinně. Konkrétně váhá nad veřejnou činností, kutilstvím apod. (Šerák, s. 28) Volný čas dělí na odpočinkový (psychicky i fyzicky nenáročné aktivity), rekreační (naopak pohybové aktivity) a zájmový (aktivity cílevědomě uspokojující individuální potřeby). Dále uvažuje nad aspekty ovlivňující prožívání volného času. „*Volný čas přináší svobodu, je to doba, kdy člověk žije jen sám pro sebe a může se svobodně realizovat. Významu nabývá s postupným dospíváním jedince a s vyhraňujícím se zájmem. Náplň volného času vychází primárně z faktoru dostatečného blahobytu, a proto se diferencovaněji rozvíjí převážně až v podmínkách bohaté společnosti.*“ Šerák dále tvrdí, že jeho prožívání volného času záleží na individualitě jedince, jak je zaměřen, jakou prodělal východu, v jakém rodinném nebo školním prostředí se pohyboval a v jakých kulturních tradicích vyrůstal. Velkou roli podle něj hraje žebříček hodnot, který si

jedinec vytváří už od dětství a v průběhu života. Kromě toho vymezuje jako důležité faktory věk, pohlaví, profesi a vzdělání jedince. (Šerák, s. 37)

1.5 Stres

Pojem **stres** si dokážeme spojit s pojmem životní styl i učení. Dokáže nás motivovat, vyburcovat k výkonu a výdrži, v extrémním případě k přežití, na druhou stranu nás může nekonečně stravovat a ničit, působit nenápadně dlouho nebo náraz udeřit jako blesk. Záleží na subjektu, který s ním žije, krotí jej, bojuje s ním, nebo ho paradoxně dokáže využít.

Jednu z mnoha definic stresu udávají Merg, Knödl (2007). Na otázku, jak vzniká stres, odpovídají, že psychickým, mentálním a fyzickým přetížením. Přirovnávají ho k „výbušné směsi“ namíchané kromě stresu a přetížení z dalších faktorů. Aby tato směs nevybuchla nebo se odstranilo dlouhodobé zatížení, je nutné komplex faktorů udržovat v rovnováze uvažným rozhodnutím např. o lepším rozdělení práce nebo upravením harmonogramu dalších činností v diáři. Následně polemizují, zda může být stres zdravý a nakolik. Smysluplným je při sportu, proti chladu, při projevu napětí a nazývají ho smysluplným stresem. Odlišným stresem je stres negativní, který je škodlivý a člověka blokuje. Kde je však hranice mezi stresem smysluplným a škodlivým závisí na každém individu. Z lékařského hlediska vzniká následovně. *„...hypofýza vyplavuje hormon ACTH, který stimuluje nadledvinky, a tím uvolňuje adrenalin a noradrenalin, ale především kortisol. Tyto hormony ihned způsobí: zvýšení krevního tlaku a tepové frekvence, uvolnění cukru a tukových zásob, zvýšení faktorů podporujících srážlivost krve, vyřazení trávení, sexuálních funkcí a imunitní obrany a blokádu myšlení. Veškerá dostupná energie je mobilizována a koncentrována, aby mohly být*

podány co nejvyšší motorické výkony. Stres se během tohoto výkonu odbourá. Tělesný stres je tedy přizpůsobením se okolnímu světu.“ (Merg, Knödl, s. 48-50).

Podle Kallwass (2007) je stres subjektivní prožitek. Pro stres neexistuje žádné měřítko, a to jak jedinec zvládne stresové faktory, záleží jen na jeho psychické a fyzické konstituci. Lidé se dělí z hlediska odolnosti stresu na takzvané zdravé typy a zátěžové typy. Organismus lidí zdravého typu funguje bez problémů i za velké zátěže. Organismus osob typu zátěžového naopak zvládá stres hůře a při jeho dlouhodobém působení jim hrozí až syndrom vyhoření. (Kallwass, s. 107) Každý jedinec stres zvládá jinak, často je tím překvapen, že neodpovídá jeho představám. Někdo se stresem bojuje nebo ho snáší díky svým dispozicím, trpělivosti a hospodárnému nakládání s vlastními silami. Někdo se mu naopak poddává, upadá do sebelítosti, deprese a letargie. Kdo takto kapituluje, může být zbytečně velký perfekcionista, přehnaně sebekritický, postrádající cit pro vhodné stanovení si vlastních mezí. Nadměrně si nabírá úkoly, jde slepě dál kupředu, dokud ho nezradí zdraví nebo nedožene stres, aby se konečně zastavil. (Kallwass, s. 124)

Souvislost mezi volnočasovými aktivitami a stresem je jasná, aktivity děti i dospělé obohacují, stabilizují, orientují k pozitivním cílům pomáhají jim tak bránit se účinkům stresu. Stres společně s frustrací a deprivací patří mezi náročné životní situace člověka a ohrožují jeho psychické zdraví. Jelikož život bez těchto jevů v podstatě neexistuje, je nutné se s nimi vyrovnat nebo jim předcházet tím, že dbáme o svou psychohygienu. K tomu opět nejlépe slouží aktivity volného času, které vytváří pohodu a pozitivní klima. (Hájek, Hofbauer, Pávková, s. 40, 118)

2 VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

V této kapitole se po teoretické stránce dotkneme samotného vzdělávání dospělých. Je to oblast, kterou se z hlediska různých přístupů zabývá samostatná věda, andragogika. Respektuje všechna specifika zralých jedinců, která se projevují nejen při samotném procesu učení, ale také při všem, co s tím souvisí.

2.1 Obecné aspekty a pojmy

Dospělého člověka si představíme jako jedince, který dovršil věk 18 let, po fyzické i psychické stránce je již zralý, má racionální uvažování, ukončil školní vzdělání a je schopen nastoupit na trh práce. Podle Bednařikové (Andragogika 1, 2008, s. 55) je vzdělávání dospělých vzdělávání dospělé populace, které zahrnuje aktivity realizované nejen jako školní vzdělávání dospělých, ale i seniorů a další vzdělávání. *„Aktivity, které vzdělávání dospělých obsahuje mohou být institucionálně organizované, ale i realizované individuálně (sebevzděláváním). Patří sem činnosti, které dospělým osobám nahrazují, doplňují, rozšiřují, inovují nebo jinak obohacují jejich dosud získané počáteční vzdělávání. Jedná se tudíž o proces záměrného rozvíjení takových vědomostí, dovedností, postojů, zájmů, osobních a sociálních kvalit, které jsou nezbytné pro plnohodnotný pracovní a mimopracovní život dospělého člověka, pro plnění jeho životních a společenských rolí. (Bednařiková, Andragogika 1, 2008, s. 55-56).*

Podle Fialy je vzděláváním a výchovou dospělých také dotvářena jejich osobnost, lépe se adaptují na měnící se podmínky, zdokonalují se, eventuálně připravují na nové role a seberealizují se. (1999, s. 20).

Celoživotní vzdělávání je realizováno prostřednictvím vzdělávání formálního, neformálního a informálního, přičemž tyto druhy člověku umožňují, aby získal kvalifikace a kompetence v průběhu života různými cestami. Právo na další vzdělávání a právo čerpání dovolené za účelem využití pro studium zajišťuje legislativa. (Bednaříková, Andragogika 1, 2008, s. 65).

Vzdělávání dospělých dále rozdělujeme na vzdělávání školní, profesní, občanské a zájmové. Školní vzdělávání se dotýká také tzv. vzdělávání „druhé šance“, o němž Bednaříková uvádí, že umožňuje dospělým dodatečně získat takový druh a stupeň vzdělání, který se běžně nabývá v mládí. Jeho samotná realizace může probíhat paralelně při zaměstnání dospělého formou večerního, dálkového, externího, distančního nebo kombinovaného studia. Konkrétně na vysokých školách úspěšně probíhá distanční studium. (Andragogika 1, 2008, s. 56). Kombinované studium je kombinací distančního vzdělávání s prezenční výukou. Přímé výuky je méně, podstatnou část tvoří řízené samostudium. Je rovněž typické pro vysokoškolské vzdělávání. Realizuje se většinou formou prezenční nebo distanční. (Bednaříková, Andragogika 2, 2008, s. 52).

Vzdělávání dospělých je specifické, velkou roli v jeho procesu a v učení hraje názornost, vizualizace problematiky, vytváření asociací, nabízení praktických postupů, algoritmů a scénářů. Je to z důvodu toho, že se věkem mění způsobilost učit se. Neztrácí se, ale klesá, mechanická paměť nahrazuje logická, rychlost supluje přesnost. Úspěch učení dospělého jedince je závislý na vnitřních podmínkách jako je motivace, umění se učit a zdravotní stav a na vnějších podmínkách, jako je dostupnost vzdělání z hlediska dopravy a vzdálenosti, finanční náročnost, pracovní vyčerpání, tradice apod. (Bednaříková, Andragogika 2, 2008, s. 15-16).

Vzdělávání dospělých někdy komplikuje již získaný zkušenostní základ, který brzdí osvojování nových poznatků. Dospělí při vzdělávání preferují užitek, učení, které jim přinese co nejdříve využitelné zkušenosti v odborné praxi nebo finanční prospěch. Dospělí se při učení vnímá, je více sebekritický, stále se hodnotí a častěji také vyžaduje zpětnou vazbu. Do jeho učení vstupuje emocionálnost. Potřebuje povzbuzovat a chválit, snadno ztrácí sebejistotu při nějakém neúspěchu. Na druhou stranu bývá v procesu učení pečlivější, samostatnější, sám vyhledává zdroje informací a cesty jak se k nim dostat. Také je ve finále důslednější.

2.2 Bariéry

V učení dospělých jedinců se také mohou vyskytnout bariéry, které vznikají zátěží vyplývající z různých situací. Bariéry známe psychologické, pedagogické a organizační. Původcem psychologických bariér jsou nízká motivace, špatný neefektivní styl učení, malá vytrvalost, zbytečná obava ze selhání nebo z konkurence. Pedagogické bariéry vytváří nedostatek vědomostí, špatná prezentace učiva, nízká kvalita výuky, nevhodná osobnost učitele nebo chyby v procesu hodnocení a zkoušení. Organizační bariéry tvoří nesprávné informace o studiu, nedostatek finančních prostředků na studium, složitá rodinná situace nebo absence vhodné dopravy na místo výuky.

2.3 Faktory

Úspěšnost učení dospělých ovlivňuje několik předpokladů, z nichž ty klíčové kvalitu učení a jeho výsledky ovlivňují značně.

Podle Bednařikové je lze vyjádřit formou následující rovnice:

Úspěšné učení = schopnosti + motivace + vůle + umění učit se + racionální využívání času + vhodná životospráva + osobnost sebevzdělatele – lektora, učitele, tutora, trenéra apod. (jedná-li se o řízené učení). (Andragogika 2, 2008, s. 18)

2.4 Motivace dospělých ke vzdělávání a učení

Pojem motivace máme již definován a rozebrán v předchozí kapitole. Nyní se o motivaci zmiňujeme jako o jednom z nejdůležitějších faktorů vedoucích k prvotnímu rozhodnutí s učením začít a ovlivňujících také jeho úspěšný průběh. Motivační faktory jsou přehledně Bednařikovou rozděleny na základě významných důvodů. Z důvodů úniku a stimulace přistoupí dospělý jedinec ke vzdělání, aby unikl nudě nebo kompenzoval nedostatky ve vzdělání. Ke vzdělávání se také uchyluje z důvodu možnosti profesního růstu, neboť po získání nadstandardních znalostí a dovedností pracovních postupů mu může zajistit kariérní růst nebo mu umožnit získat lepší zaměstnání. Vhodným vzděláním může dospělý realizovat společensko prospěšné cíle a tudíž sám získat společenský prospěch. Někteří dospělí jsou ke studiu motivováni vidinou nových společenských kontaktů. Může jej také však motivovat vnější očekávání, z důvodu kterého se odhodlá splnit očekávání autority z okruhu rodiny, zaměstnání nebo přátel. Konečně také potřeba poznávání nového a prohlubování svých zájmů je silnou motivací k zahájení učení. Tento důvod by měl eliminovat negativa při překonávání úskalí studia, neboť

studium probíhá pro radost, pro vlastní potřebu nebo jako hobby. (2008, s. 18)

Beneš (2008, s. 83) se vyjadřuje k motivaci také přímo ve vztahu k učení, čímž si teorii dále doplníme. Ze svého pohledu vidí, že většinou působí celý komplex motivů. Tyto motivy se vyvíjí, modifikují a žádný z nich se nedá jednoznačně vyzdvihnout nad ostatní. Motivory nejsou striktně dané, ale vyvíjejí se od rané socializace jedince na základě jeho obecné empirie a také zkušenosti s učením. Tyto zkušenosti ho mohou jak motivovat, tak odrazovat. Motivace jedinců různých sociálních vrstev také není stejná. Beneš také potvrzuje, že rozhodující je pro dospělého fakt, aby učení naplnilo a uspokojilo zejména jeho poznávací zájmy a řešilo konkrétní problémy.

Struktura motivů účasti na dalším vzdělávání je potom podle Beneše (2008) vycházejícího ze závěrů výzkumů z různých zemí a kulturních prostředí následující. Motivace z důvodu získání nových nebo rozvinutí stávajících sociálních kontaktů za účelem zlepšení své sociální pozice a uskutečňování skupinových aktivit. Profesní důvody zahrnují snahu zajistit si rozvoj vlastní pozice v zaměstnání. Důvodem může být také snaha o participaci na politickém životě, splnění vnějšího očekávání a kognitivní zájmy. Beneš dále uvádí: *„Motivy jednotlivých skupin se liší. Poměrně lehce se dají zjistit motivační rozdíly podle věku, podle socioekonomického statusu, dosaženého vzdělání, podle pohlaví a životních okolností (počet dětí, rodinný stav, město-vesnice). Mladší lidé mají spíše pragmatickou a utilitaristickou motivaci spojenou s výkonem profese, u starších lidí se více objevuje motivace spojená s trávením volného času.“* (2008, s. 84)

Vzpomenu-li teorii motivace ke studiu, jak na ni nahlíží Mergl, Knödl (2007), ve vztahu k celoživotní učení a vzdělávání dospělých zaměstnaných jedinců, potom předpokládám, že by se dospělí ke studiu

měli motivovat ne jen pouze z hlediska nějaké povinnosti, kterou jim ukládá zaměstnavatel nebo zákon, ale také například volbou vhodného oboru studia. Pokud je tato volba trefná a realizovatelná, potom studium oboru, profesně blízkého a zajímavého, bude lépe probíhat, probíraná látka na přednáškách je nebude nudit nebo lekat svou obtížností, snáze budou překonávat bariéry v podobě ztráty volného času, omezení komunikace s rodinou nebo finančních nákladů na studium i dopravu, u zkoušek budou úspěšnější a nakonec se studiem i se sebou více spokojeni. Zpětně svou volbu, pustit se do studia, budou hodnotit pozitivně a jejich očekávání ohledně průběhu studia a jeho zakončení bude mít větší šanci být naplněno.

V předchozích kapitolách, jsme si ujasnili roli faktorů, motivů a bariér majících vliv na úspěšné zvládnutí studia. Na jejich základě jsem postavila otázky pro sběr dat od informantů, kteří mi sdělením údajů nakonec odpověděli na to, co mě zajímalo především. Tedy motivy pro započetí studia dospělými, dále jaké jim studium přineslo přínosy nebo ztráty, jak probíhalo, jaké se při něm vyskytly překážky a jak dospělými byly řešeny a konečně zda bylo zdárným ukončením studia naplněno jejich očekávání.

3 VZDĚLÁVÁNÍ POLICISTŮ

3.1 Profese policisty

„Policie České republiky je jednotný ozbrojený bezpečnostní sbor zřízený zákonem České národní rady ze dne 21. června 1991. Slouží veřejnosti. Jejím úkolem je chránit bezpečnost osob a majetku, chránit veřejný pořádek a předcházet trestné činnosti. Plní rovněž úkoly podle trestního řádu a další úkoly na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti svěřené jí zákony, předpisy Evropských společenství a mezinárodními smlouvami, které jsou součástí právního řádu České republiky. Policie České republiky je podřízena ministerstvu vnitra. Tvoří ji policejní prezidium, útvary s celostátní působností, krajská ředitelství policie a útvary zřízené v rámci krajských ředitelství. Zákon zřizuje 14 krajských ředitelství policie. Jejich územní obvody se shodují s územními obvody 14 krajů České republiky. Úkoly Policie České republiky plní 47 000 policistů a 11 000 zaměstnanců policie.“ (www.policie.cz/clanek/)¹

Profese policisty je náročná, což je patrné již při vykonávání zkoušek, které je nutné splnit pro přijetí do bezpečnostní sboru. Policista musí mít bezvadný zdravotní stav a projít náročnými fyzickými a psychickými testy. Při vstupu do služebního poměru policisté skládají slib, který je přílohou č. 1 této diplomové práce. V tomto slibu se zavazují jednat čestně a nestranně, plnit rozkazy, dodržovat služební předpisy a chránit zájmy České republiky. Tento slib stvrzují svým podpisem.

¹<http://www.policie.cz/clanek/o-nas-policie-ceske-republiky-policie-ceske-republiky.aspx>

Během služby, kterou vykonávají, se řídí zákonem č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů. V tomto zákoně mimo jiné stojí, že příslušník je ve služebním poměru k České republice. Práva a povinnosti České republiky vůči příslušníkovi plní příslušný bezpečnostní sbor. Výkonem služby se pro účely tohoto zákona rozumí úkony a činnosti realizující oprávnění a povinnosti stanovené právními předpisy upravujícími působnost bezpečnostních sborů, soustřeďování, vyhodnocování a evidování informací a údajů potřebných pro výkon služby, včetně činnosti v operačních a informačních střediscích, řízení výkonu služby, činnost ve vzdělávacích, technických a účelových zařízeních, která pro výkon služby zabezpečují přípravu příslušníků a výzkumné, technické a další podmínky, a to v rozsahu stanoveném ředitelem bezpečnostního sboru, a plnění úkolů Bezpečnostní informační služby a Úřadu pro zahraniční styky a informace (Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru).

Mezi další základní povinnosti policisty podle Zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, patří zdvořilost a iniciativa. *„Policista a zaměstnanec policie jsou při plnění úkolů policie povinni dodržovat pravidla zdvořilosti a dbát cti, vážnosti a důstojnosti osob i své vlastní. V případě ohrožení nebo porušení vnitřního pořádku a bezpečnosti, jehož odstranění spadá do úkolů policie, je policista ve službě nebo zaměstnanec policie v pracovní době povinen provést úkon v rámci své pravomoci (dále jen „úkon“) nebo přijmout jiné opatření, aby ohrožení nebo porušení odstranil. Policista má povinnost podle odstavce 1 i v době mimo službu, je-li bezprostředně ohrožen život, zdraví nebo svoboda osob anebo majetek nebo došlo-li k útoku na tyto hodnoty.“* (Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky).

Policisté si jsou vědomi svého poslání ve službě veřejnosti, založeného na úctě a respektu k lidským právům. Principy, jež chtějí sdílet a dodržovat jsou zachyceny v Etickém kodexu Policie České republiky, jehož znění je přílohou č. 2 této diplomové práce. Tento kodex definuje cíle a základní hodnoty Policie České republiky, závazky Policie České republiky vůči společnosti i vůči ostatním příslušníkům Policie České republiky a nakonec osobní a profesionální přístup.

Je jistě správné, že pokud policista svědomitě vykonává úkoly dané službou, chová se přitom odpovědně a bezúhonně ve službě i mimo ni, zaslouží úctu, respekt a podporu společnosti, neboť její bezpečnost chrání i s nasazením vlastního života. Aby policista mohl službu řádně vykonávat, je nutné aby sám neustrnul ve vývoji a neustále si doplňoval nové informace týkající se své služební odbornosti, ať už řízenou formou, kdy je pravidelně odborně školen a poté přezkušován nebo formou samostudia. Kromě toho je policista proškolen z fyzické a střelecké přípravy.

3.2 Vzdělávání policistů

Systém policejního vzdělávání je řízen Odborem vzdělávání a správy policejního školství Ministerstva vnitra v úzké spolupráci s odborem vzdělávání Ředitelství pro řízení lidských zdrojů Policejního prezidia České republiky. Odbor vzdělávání a správy policejního školství je útvar Ministerstva vnitra, který zajišťuje výkon státní správy ve vymezené působnosti delegované na ministerstvo v oblasti státní správy v oboru středního, vyššího odborného a vysokého policejního školství a dále plní úkoly v oblasti vnitřní správy. V rámci vymezené delegované působnosti je předmětem jeho činnosti státní správa v oblasti středního a vyššího odborného vzdělávání v oboru Bezpečnostně právní činnost uskutečňované ve vyšších a středních policejních školách Ministerstva

vnitřní, vysokoškolské vzdělávání ve studijním programu Bezpečnostně právní studia uskutečňované v Policejní akademii České republiky v Praze.

V rámci vnitřní správy je předmětem jeho činnosti komplexní systém celoživotní přípravy policistů a zaměstnanců Policie ČR k výkonu povolání. Systém policejního vzdělávání zastřešuje školy se statutem vyšší policejní školy, Policejní akademii ČR, školní policejní střediska a výcviková střediska P ČR v oblasti služební kynologie a hipologie.

Policejní školy zajišťují nástupní odbornou přípravu, další specializační profesní přípravu policistů ve výkonu služby, vyšší a střední odborné vzdělání v celé šíři, jazykovou přípravu policistů nabízí a další profesní přípravu policistů ve výkonu služby, v místě pracovního zařazení. Náplní vzdělání je kladen důraz na komunikační dovednosti, zvyšování právního vědomí, zvyšování psychické odolnosti a zkvalitňování dovedností v používání donucovacích prostředků a služební zbraně.²

„Na systém vzdělávání policistů měl vliv legislativních změn. Nabytím účinnosti zákona č. 361/2003 Sb. o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů došlo dnem 1. ledna 2007 v právním řádu ČR k zásadní změně týkající se celého komplexu požadavků na kvalifikaci příslušníků všech bezpečnostních sborů, včetně Policie České republiky. Zásadní změnou, ke které dnem nabytí účinnosti zákona došlo, bylo - vedle rigorózního stanovení požadavku plnění stupně vzdělání pro zastávané služební místo bez možnosti udělování výjimek, - také obligatorní vyžadování plnění dalšího odborného požadavku pro každé

² <http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-vzdelavani-a-spravy-policejniho-skolstvi-23.aspx>

služební místo systemizované v bezpečnostním sboru.“ (Reforma Policie České republiky, Koncepce celoživotního vzdělávání, 2008, s. 3-4)

Pokud má policista zájem své vzdělání zvyšovat nebo rozšiřovat, nachází podporu v Zákoně č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů. Příslušníkovi například lze na jeho žádost udělit služební volno při denním studiu na střední škole, vyšší odborné škole nebo vysoké škole, které je nezbytné pro výkon služby, a to na dobu trvání studia. Na vysoké škole v bakalářském, magisterském nebo doktorském studijním programu anebo programu celoživotního vzdělávání v rozsahu nezbytně nutném k účasti na studijních soustředěních a konzultacích, 14 dnů v každém akademickém roce, 2 dny na přípravu a vykonání každé zkoušky, celkem 40 dnů na přípravu a vykonání státní závěrečné zkoušky v bakalářském studijním programu, celkem 80 dnů na přípravu a vykonání státní závěrečné zkoušky v magisterském studijním programu nebo celkem 40 dnů, jestliže navazoval magisterský studijní program na bakalářský studijní program. Na to navazuje povinnost příslušníka setrvat ve služebním poměru nebo uhradit náklady spojené se studiem nebo studijním pobytem. (Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru).

4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Ve svém výzkumném šetření se věnuji vybraným psychosociálním aspektům vzdělávání dospělých. Strukturu a zpracování praktické části koncipuji podle autorů Gavory (1996), Hendla (2008) a Chrásky (2007).

4.1 Cíle výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření je zkoumat co přináší vzdělávání dospělých jeho účastníkům a jaký má dopad na jejich život. Dílčím cílem, je zjistit, jakou měli informanti motivaci ke studiu, co je k němu vedlo. Zmapovat, jaké na ně byly kladeny nároky při studiu a jaké využívali strategie, aby jim vyhověli. Poté popsat, jaké řešili nejčastěji problémy v průběhu studia, ve vztahu ke své osobě, rodině, spolupracovníkům v zaměstnání, jak se během tohoto studia změnily jejich volnočasové aktivity včetně časové dotace, jaké formy relaxace nebo stimulace preferují. Nakonec charakterizovat, co od studia očekávali a jak se jejich očekávání naplnilo.

4.2 Výzkumné otázky

Následující otázky byly stanoveny, aby byly naplněny výše uvedené hlavní a dílčí cíle výzkumného šetření.

- 1) Co informanty motivovalo, aby se začali vzdělávat?
- 2) Jak informanti během studia postupovali, co se týká zvolení strategie učení a překonávání překážek například v podobě stresu?
- 3) Jaké přínosy a negativa studia při zaměstnání informanti pociťovali?
- 4) Jak informanti přizpůsobili studiu svůj volný čas?

- 5) Jak studium pozitivně nebo negativně ovlivnilo osobní život informantů?
- 6) Byla splněna očekávání informantů v souvislosti se vzděláváním a dosaženým vzděláním?

4.3 Metodologie

Metodou získávání dat bylo využití *písemných dokumentů* sepsaných *informanty*. Vzhledem k času a osobám informantů šlo o dokumenty *osobní, primární a retrospektivní*. Po získání potřebných údajů, odpovědí na základní dotazy, byla provedena první orientační analýza těchto psaných dokumentů. Podle míry kompletnosti odpovědí na jednotlivé body a upřesňující podotázky, byli informanti dodatečně dotazováni na chybějící údaje, které by nebylo vhodné pro dobrý výsledek výzkumu vynechat. Toto doplňující interview bylo následně zpracováno písemně a doplněno k původním odpovědím informantů.

Před započítím výzkumu, byla nastudována teorie a na základě získaných poznatků a osobních zkušeností poté nastíněny jednoduché výzkumné okruhy. Ty byly zadány informantům a tím jim bylo poskytnuto vodítko, aby vytvořili dokument, ve kterém rekapitulují své studium, reflexí nalézají odpovědi na otázky výzkumných okruhů. Základní okruhy byly doplněny okruhy dílčími, které však byly informantům ukázány později, za účelem doplnění málo informativních sdělení nebo za účelem další inspirace k zamyšlení a rozšíření odpovědí. Nebyl totiž záměr, detailnějšími otázkami primárně odpovědi usměrňovat, ale naopak jednoduchými okruhy byl dán informantům prostor k individuálnímu úhlu pohledu na věc. Kromě potvrzení obecně známých teorií byla očekávána sdělení jejich subjektivních pocitů

a individuálních postojů. Rovněž tak, že si během vyprávění, pod vlivem vlastní rekapitulace prožitého, začnou sami klást další otázky.

Okruhy zadané informantům, ke kterým se písemně vyjadřovali, jsou následující:

1) Druh studia

- a) Můžete definovat, co nyní studujete?*
- b) Jak je to dlouho, co jste studovali naposled před tímto studiem?*

2) Motivace ke studiu

- a) Uveďte, jestli šlo o motivaci nucenou, vycházející z požadavku zákona nebo zaměstnavatele.*
- b) Pokud jste začali studium dobrovolně, na základě jakých pohnutek.*

3) Postup vzdělávání – vzdělávací strategie a překonávání stresu

- a) Využíváte při studiu doma time management?*
- b) Zažili jste během studia nějaké krizové momenty, které by mohli vést k myšlence studium předčasně ukončit, ve které fázi studia to bylo?*
- c) Jak při učení překonáváte únavu, využíváte stimulanty nebo relaxaci?*

4) Přínosy a negativa studia při zaměstnání v jeho průběhu

5) Přizpůsobení volného času

- a) Uveďte druhy volnočasových aktivit před studiem a během studia.*
- b) Jak se změnila časová dotace na volný čas?*

6) Působení studia na osobní život – pozitiva, negativa

- a) Jak studium ovlivnilo chod rodiny, její členy, přátele a naopak?*
- b) Uveďte, nastala-li změny životosprávy.*

7) Splnění očekávání v souvislosti se vzděláváním a dosaženým vzděláním

- a) Vyjádřete se ke splnění očekávání z profesního pohledu?*
- b) Vyjádřete se ke splnění očekávání z osobnostního pohledu?*

Ve výpovědích informantů jsem hledala významově podobná sdělení, na základě nich jsem vytvářela určité kategorie výpovědí, ty jsem dále analyzovala a dále s nimi pracovala.

4.4 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek byl vybrán tak, aby reprezentoval skupinu zaměstnanců bezpečnostního sboru, Policie České republiky, kteří se věnovali studiu při zaměstnání. Výzkumný vzorek představuje šest policistů, ženského i mužného pohlaví, ve věku od 37 do 50 let. Při výběru bylo dbáno, aby byl vzorek přiměřeně různorodý. Informanti tedy spadají do věkového intervalu o rozpětí necelých patnácti let, mají za sebou nestejně dlouhou dobu praxe, avšak ve výkonu služby nejsou ani nováčky ani adepty na ukončení služebního poměru z důvodu dosažené horní věkové hranice, žijí rodinným stylem života, až na jednu výjimku mají děti a volný čas tráví aktivně. Každý z informantů studoval nebo studuje na jiné vysoké škole nebo fakultě, zaměřením zvolené tak, aby studium bylo informantovi přínosem k jeho oboru ve výkonu služby. Jde tedy o studium oborů z oblasti práva, psychologie, sociální pedagogiky, ekonomie a bezpečnostního inženýrství. Aby bylo učiněno zadost ponechání informantů v anonymitě, jsou v následujících kapitolách užita smyšlená jména a mírně upravené bližší osobní údaje:

- Karel, věk 42 let, partnerka, bezdětný, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Univerzita Hradec Králové,
- Petr, věk 49 let, partnerka, 2 dospělé děti, Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem,
- Michal, 38 let, manželka, dítě do 15-ti let, Vysoká škola ekonomická v Praze
- Eva, 37 let, manžel, dítě do 10-ti let, VŠB-TU Ostrava,

- Věra, 50 let, manžel, 2 dospělé děti, Univerzita Hradec Králové, UK v Praze (dosud studuje)
- Jan, 45 let, manželka, 2 děti do 10-ti let, Masarykova univerzita v Brně (dosud studuje)

4.5 Vyhodnocení a analýza získaných dat podle okruhů a podokruhů

V následujících podkapitolách jsou rozebírány jednotlivé okruhy tak, jak byly zadány respondentům. Výsledky realizovaného výzkumu korespondují s pojmy definovanými v teoretické části a jsou dále interpretovány v závěrech.

4.5.1 Druh studia

Nejprve bylo nutné zodpovědět, jaký druh studia informanti studují. Zda ve svém oboru či mimo něj, zda je obor studia navázán na jejich profesi nebo pouze zájmy.

Karel: „V roce 2000 až 2003 jsem studoval a vystudoval bakalářský studijní obor sociální pedagogika na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích. V průběhu 3 akademického ročníku jsem současně zahájil studium na pražské Fakultě tělesné výchovy a sportu – trenérská specializace kanoistika (Bc. Stupeň). V roce 2004 až 2006 jsem studoval a vystudoval navazující magisterský studijní obor sociální pedagogika na Univerzitě Hradec Králové. Ještě před dokončením tohoto studia jsem v roce 2005 úspěšně zakončil zmíněnou trenérskou školu na FTVS v Praze.“

Petr: „Až ve čtvrtém roce snažení jsem u přijímacích zkoušek uspěl a byl přijat do magisterského studijního programu na Pedagogickou fakultu Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem s předpokládanou dobou studia pěti let.“ „...„Výhodou u mého studia byla podpora zaměstnavatele, který mi na základě dohody umožňoval formou studijního volna účast na přednáškách, na přípravu a vykonání zkoušky.“

Michal: „Jsem absolventem Vysoké školy ekonomické, kterou jsem studoval kombinovanou formou při zaměstnání přes 5 let. Po sedmi semestrech studia jsem zdárně ukončil studium bakalářské a po dalších čtyřech studium magisterské úspěšným složením státních závěrečných zkoušek z ekonomie a managementu a získáním titulu inženýr.“ „...„Jelikož jsem měl se zaměstnavatelem sepsanu tzv. dohodu o studiu, měl jsem k dispozici služební volno na přípravu před zkouškami a závěrečnými státními zkouškami.“

Eva: „V roce 2010 jsem zdárně zakončila vysokoškolské studium na Vysoké škole báňské – Technické univerzitě, Fakultě bezpečnostního inženýrství, získáním titulu inženýr. Studium proběhlo kombinovanou formou, ve dvou etapách. V období let 2004 – 2008 jsem absolvovala čtyřleté bakalářské studium, obor Technická bezpečnost osob a majetku a v letech 2008 – 2010 potom navazující magisterské studium, obor Bezpečnostní inženýrství. Státní závěrečné zkoušky jsem vykonala z okruhů - Systém krizového řízení a krizový management, Nebezpečné látky, Analýza rizik a prevence závažných havárií na Katedře bezpečnostního managementu.“ „...se zaměstnavatelem jsem uzavřela dohodu o studiu, na jejímž základě mi umožnil toto studium absolvovat, čerpat volno na přednášky a za účelem vykonání zkoušek a já jsem se naopak zavázala, že studium využiji ke své profesi a u bezpečnostního sboru zůstanu v zaměstnaneckém poměru po dobu odpovídající době studia.“

Věra: „*Mé první kombinované studium proběhlo v letech 2006 – 2009 na Univerzitě Hradec Králové, Pedagogické fakultě, kde jsem studovala obor speciální pedagogika a úspěšně jej zakončila získáním titulu bakalář.*“ „...*,Po tomto studiu jsem byla v roce 2009 přijata na studium navazující magisterské, kombinovanou formou, na Karlově Univerzitě v Praze, katedře právních věd.*“ „...*,První rok jsem studovala ve svém volnu, na další dva ročníky jsem měla uzavřenu tzv. „dohodu se zaměstnavatelem“.*

Jan: „*V akademickém roce 2008/2009 jsem nastoupil na právnickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně, jako student kombinovaného studia Teorie a praxe přípravného řízení trestního. Jedná se o bakalářské studium.*“

„*Mé studium je podpořeno ze strany zaměstnavatele, který má o rozšiřování mých vědomostí, tím pádem o zvýšení odbornosti a zkvalitnění výkonu mé práce, zájem. Se zaměstnavatelem jsem uzavřel dohodu o studiu, která spočívá v poskytování placeného volna k výuce a přípravě na zkoušky, rovněž tak i v proplácení jízdného.*“

Všichni informanti jsou účastníky formálního vzdělávání. Obory si většinou vybrali na základě zvážení, co se nového potřebují dozvědět nebo v čem si **rozšířit obzor pro pracovní účely**. Pouze Karel se při volbě oboru nechal ovlivnit svým letitým koníčkem, kanoistikou, kterou provozuje na vysoké úrovni a po získání odborných vědomostí a při touze změnit zaměstnání, by se jí mohl věnovat rovněž pracovně. Opět kromě Karla mají všichni informanti **uzavřenu se zaměstnavatelem tzv. dohodu o studiu**, která jim umožňuje čerpat studijní volno za účelem účasti na přednáškách a vykonání zkoušek a přípravy na ně. Tímto **vstřícným krokem zaměstnavatele šetří svůj volný čas**, který mohou věnovat sobě nebo své rodině.

Následně měli uvést, po **jak dlouhé době** od studia předchozího s předmětným studiem začali a zda to mělo **vliv na jejich rozhodnutí** s dalším studiem začít.

Většina informantů uvedla, že se vzděláváním dospělých začala až po mnoha letech od posledního studia. Posledním studiem bylo bráno studium středoškolské, brala se tedy v potaz doba od vykonání maturitní zkoušky. Nekalkulovalo se tedy s odbornými nebo jazykovými kurzy. U někoho šlo o **deset**, u jiného dokonce o **dvacet a více let**. Petr: *„Studium jsem začínal ve svých 43 letech.“* Michal: *„Postupně jsem se připravil na přijímací zkoušky a napodruhé jsem je zdárně vykonal a byl přijat na vysokou školu. V mých třiceti letech, dvanáct let po maturitě.“* Eva: *„Pauza mezi touto maturitou a počátkem vysokoškolského studia byla tedy devítiletá, mezitím jsem pouze navštěvovala dva roky kurz anglického jazyka.“* „Pauzy mezi studiem jsem se vzhledem ke svému aktivnímu způsobu života, kdy se stále něco nového učím, nebála a naopak mě stále lákalo si vysokoškolské studium doplnit.“ Věra: *„Studovat při zaměstnání jsem začala v roce 2006. Předtím jsem se naposled ve škole ocitla v roce 1978, kdy jsem maturovala.“* Jan: *„Jak vyplývá z těchto údajů, časové rozmezí mezi předešlým studiem a tím, které nyní absolvuji, je 9 let. Ačkoliv to není krátká doba, neměl jsem obavy se studiem znovu začít, neboť náročnost studia na vysoké škole již z vlastní zkušenosti znám a z procesu učení jsem nikdy úplně nevypadl.“* Z výpovědí dále vyplývá, že **byla-li tato doba, kratší, do běhu nového studia se neobávali vstoupit**. Taktéž, pokud se v době mezi jednotlivými studii věnovali různým vzdělávacím aktivitám, odborným kurzům, školení, odborným přednáškám k jejich hobby.

4.5.2 Motivace

K otázce druhu motivace může jít u informantů o **motivaci nucenou, vycházející z požadavku zaměstnavatele nebo daného zákonem.**

Petr: „*Ke studiu ve svém vyšším věku jsem se odhodlal především z potřeby, kterou hrozily připravované změny ve služebním zákoně a s tím související požadavek na splnění kvalifikačních předpokladů pro zastávanou funkci...Až při přijetí do služebního poměru a zařazením na vedoucí funkci, jsem začal opět pociťovat potřebu doplnění si svého vzdělání. Tuto potřebu navíc umocňovaly hrozby zvyšujících se nároků na kvalifikační předpoklady jednotlivých zastávaných funkcí a rušení doposud tolerovaných výjimek ze vzdělání.*“ Z této výpovědi je znatelné, že **nucená motivace nastala účinností zákona**, jenž zvýšení kvalifikace ve vztahu k tabulce funkce ukládá a také nástupem informanta na pozici nové funkce s předpokladem vyššího vzdělání. Toto tvrzení dokládají výpovědi dalších informantů. Michal: „*Neméně mocnou motivací bylo později znění zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů z roku 2003, z něhož vyplývalo, že na konkrétní tabulkové místo bude předepsána kvalifikace, přičemž nároky na vzdělání byly vyšší než doposud. Mluvílo se sice o nějaké době hájení pro „rozestudované“ nebo doposud nestudující, ale tyto výjimky ohledně ustanovení policistů na tabulky bez patřičného vzdělání již neměly platit.*“ Eva: „*Z profesních důvodů jsem později byla ke studiu také motivována požadavkem zaměstnavatele v souladu se zákonem č.361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, který předepisuje na každé tabulkové zařazení určitou výši vzdělání.*“ Z výpovědí lze vnímat, že nucená motivace je silnou pohnutkou pro informanty, aby se do studia pustili a svou kvalifikaci si doplnili nebo zvýšili. Nesplněním

předepsaného vzdělání by jim jistě **hrozila ztráta pracovní pozice**, převedení na jiné místo, které by bylo patrně hůře finančně hodnoceno nebo jehož náplň by je neuspokojovala. Jistě se touto nucenou motivací dostávali do stresu, ale byly jí také posouvány vpřed ke splnění svého studijního cíle.

Kromě předešlé dílčí otázky bylo vhodné doplnit, zda motivace nebyla také nenucená. A **z jakého důvodu začali informanti studovat dobrovolně sami od sebe.**

Karel: „*Co se týče motivace, za sebe mohu říci, že minimálně z 80-ti procent u mne ... převažovala vnitřní a pozitivní motivace. Jedinou výjimkou...byl samotný počátek studijního období, daný do jisté míry negativní motivací, která byla spojená se stresem „jak mi to učení po těch mnoha letech půjde“.*“ Jan: „*Důvodem mého studia na MU v Brně je pouze zvýšení svých znalostí a vědomostí. ...soustavně své znalosti rozšiřuji samostatně...Chtěl jsem však být během získávání dalších vědomostí řízen a také mít přístup k dalším informacím...*“ Tito dva informanti začali studovat pouze na základě **své vlastní vůle**, v druhém případě navíc zazněl důvod, že chce **být ve svém úsilí o rozšíření znalostí řízen**. Michal také a pohnutkou bylo neztratit v budoucnu **příležitost postupu na vyšší pozici** z důvodu nedostatečné výše vzdělání a **touha zdokonalit se**: „*V rámci Policie České republiky působím od roku 1992 a časem jsem si nejednou uvědomil, že by bylo dobré si vzdělání dále doplnit a rozšířit. Ať už jde o získání znalosti cizího jazyka anebo dalšího stupně vzdělání.*“ „*Motivací ke studiu byla zejména má touha po větším rozhledu i v jiných oblastech než v trestním řízení ale také zájem získat další stupeň vzdělání a vysokoškolský titul z důvodu možného růstu mé kariéry.*“ „*Další motivací pro mě bylo, že se ke studiu na vysoké škole chystala i má manželka, tak abych nezůstal pozadu.*“ „*Když během studia na mě přišla nějaká krize v učení,*

tak mě drželo nad vodou kromě mé vůle i vědomí, že bych se shodil před kolegy z práce, kteří o mém studiu věděli nebo také sami studovali. Hnací silou byla také skutečnost, že z mého studia měli radost rodiče a fandili mi.“ Během studia jej potom motivoval zájem kolegů o jeho studijní výsledky a **zdravá rivalita na pracovišti**. Podnětem byl rovněž záměr jeho manželky v blízké době absolvovat studium na vysoké škole kombinovanou formou, tudíž aby vůči ní nezůstal pozadu a **mezi partnery** byla zachována **rovnost, co se týká dosažené výše vzdělání**. Eva: „*Dá se říci, že jsem cítila v této oblasti dluh vůči sobě i rodičům, protože jsem kdysi ze studia na vysoké škole „zběhla“... Také mě motivovalo vědomí, že bych školu mohla zvládnout, když jsem měla v předchozích studiích dobré výsledky a naopak žádné problémy s učením.*“ ... „*Uvědomovala jsem si, že získáním širšího rozhledu mohu později dosáhnout i ve stávajícím zaměstnání více kompetencí. Těšila jsem se také, že studiem budu držet krok s dobou i v jiných oblastech, třeba co se týká použití výpočetní techniky.*“ Zde se jako motivace jeví **dluh vůči sobě** a rodičům, vzniklý v minulosti **nesplněním naplánovaného studijního cíle** informanta. Informanta toto vědomí stále doprovází a je v podstatě otázkou příležitosti, na kterou čeká, aby se jí, když přijde, chopil a absolvováním studia dluh smazal. Tato motivace vědomí dluhu je umocněna rovněž myšlenkami na to, že informant **nevyužil svůj potenciál** na to, aby **dosáhl vyšších cílů** než doposud, ať už jde o vzdělání nebo postavení v zaměstnání. Takto motivován tedy může splnit několik cílů najednou. Věra: „*Mou motivací ke studiu byla snaha dokončit si adekvátní vzdělání podle svých představ. Dříve jsem s vysokoškolským studiem kombinovanou formou začít nemohla, neboť jsem měla 2 malé děti, bez možnosti hlídání. Rodiče partnera bydleli příliš daleko a co se týká mých rodičů, měla jsem v té době po dlouhou dobu velmi nemocného otce... Stále jsem však o studiu přemýšlela a alespoň jsem si četla různé publikace, které byly z oboru nebo se týkaly problematiky práva, pedagogiky nebo*

psychologie. Takto jsem sbírala informace, zkušenosti a dá se říci, také se vlastně připravovala na přijímací zkoušky. ...abych nepromarnila příležitost a byla připravená. Kromě rozšíření a doplnění vědomostí ve svém oboru a zaměření formou vyššího stupně vzdělání mě lákala možnost konečně po letech udělat něco pro sebe. Tento motiv jsem velmi silně pocítila, po odchodu dětí z domova. Najednou jsem se chtěla intenzivně věnovat také sama sobě, dříve jsem se starala pouze o členy rodiny, stárnoucí rodiče, dospívající děti a manžela...V podstatě jsem se začala věnovat sama sobě až poté, co syn dostudoval vysokou školu a otec zemřel.“ V tomto případě je motivací snaha dokončit si **vzdělání podle svých představ**, nenechat si utéct příležitost a po letech ohledů a péče o druhé se konečně věnovat své osobě.

4.5.3 Strategie postupu vzdělávání a překonávání překážek

K otázce postupu vzdělávání informantů se očekávalo, že se vyjádří jaký postup, strategii, zvolili pro hladký průběh studia, a jak se dokázali vyrovnat s překážkami, se kterými se během studia setkali. Pokud žádnou strategii neuvedli nebo se nerozpomněli, byli doplňkovou otázkou vyzváni k zamyšlení, nad využitím time managementu, jako příkladu nástrojů plánování činností s tím, že možná uvedou nějaké další.

Karel: „*Měl jsem již od počátku zásadu, připravovat se na veškeré zkoušky, zápočty apod., průběžně. Vždy, když jsme dostali termín další zkoušky či zápočtu, otázky, literaturu, skriptu apod. rozplánoval jsem si do svých volných dnů vždy část otázek či tématu, které v přípravách na zkoušky musím v těchto dnech průběžně zvládnout.“* ...“*Pokud jsem měl například možnost využít k učení celý volný den (víkend a tréninkové volno či volno v práci), den jsem začínal sportovní aktivitou*

*pro okysličení mozku, kdy jsem si šel ráno nalačno zaběhat, zaplavat, projet na kole apod. Po snídani jsem si k učení připravil všechny studijní materiály, tedy nejen skripta a sylaby ze školy, ale též další relevantní prameny, například údaje z internetu, odborných knih, encyklopedií a dalších zdrojů, vzhledem k tomu, že mě nikdy nebavilo u zkoušky „odpapouškovat“ pouze látku z posháněných a okopírovaných skript. Zatímco si tento informant **plánuje harmonogram studia denní i dlouhodobý** s rozmyslem, včetně **doby pro přípravu materiálů ke studiu anebo relaxaci**, následující spíše neplánuje a **využívá denně ke studiu veškerého volného času**. Věra: „*Moje strategie zvládnutí náplně a povinností kombinovaného studia spočívá v neustálé přípravě, vypracování si a doplňování učiva. Proto se učím denně... Učím se tedy od pozdního odpoledne nebo večerních hodin nejdéle do deseti hodin do večera, neboť potom už u učení stejně usínám a nepamatuji si tolik, aby mělo význam nad učením dál sedět.*“ V nočních hodinách ovšem nestuduje na rozdíl od dalších informantů, jejichž noční **aktivita neodpovídá běžné křivce výkonnosti** známé z andragogiky a řadí se mezi tzv. sovy, **využívající** pro soustředěné učení v domácím prostředí **většího klidu v nočních hodinách**. Michal: „*Má strategie učení měla stát na tom, že se budu učit pravidelně a postupně, abych toho neměl před zkouškami najednou mnoho.*“ „*Harmonogram studia v domácím prostředí jsem si nijak zvlášť neplánoval, když jsem se studiu potřeboval věnovat přes den, rodina mi poskytla prostor a klid, když mi přes den učení nešlo, přesunul jsem tuto činnost do nočních hodin.*“ *Založením jsem spíše „sova“, některé činnosti se mi zkrátka lépe dělají a lépe se na ně dokáží koncentrovat v nočních hodinách, to je ale potom nutné vyvážit odpočinkem přes den.*“ S ohledem na dobu učení obdobně odpovídá Eva: „*Studiu jsem se věnovala podle potřeby, to znamenalo v pracovní části týdne takřka obden a jeden anebo oba dny o víkendu. V harmonogramu dne jsem učení řadila na pozdní večerní hodiny, až doma vše utichlo, manžel sledoval televizi nebo si četl, náš malý syn**

spal, práci v domácnosti jsem měla hotovou a mohla se pustit do učení. O víkendu jsem se učila někdy ráno, někdy opět v noci. Když jsem měla celodenní studijní volno ze zaměstnání, učila jsem se s přestávkami v průběhu celého dne.“ **Harmonogram učení si nevytváří** ani Jan: *„V běžném pracovním týdnu se nestihnu naučit v podstatě nic, jelikož některé dny pracuji do pozdních odpoledních hodin. Volná odpoledne a večery věnuji rodině, vyzvedávám děti z kroužků a pak dohlížím na jejich přípravu do školy. Takto studuji pouze ve zkouškovém období, které trvá cca jeden měsíc. Tím, že mám se zaměstnavatelem uzavřenou dohodu o studiu, není žádným problémem na zkoušky se řádně připravit.“* *“..., Učím se samozřejmě i o sobotách a nedělích.“* *“..., Zvláštní harmonogram pro rozložení učiva si nevytvářím.“* Tento informant využívá k soustředěnému učení **zejména dobu poskytnutou zaměstnavatelem na základě dohody** o studiu.

K dílčí otázce **překážek, stresu a krizových momentů** během studia se informanti vyjádřili následujícím způsobem.

Karel uvedl, že žádné problémy s učením nemá a neměl ani v minulosti. *„Již v počátku studia...kdy jsem „rozhoupal mozek“, a zjistil jsem, že s mechanickým učením a zapamatováváním nemám žádné problémy, stejně jako jsem s tímto neměl problémy na základní škole a v učilišti.“* Naproti tomu Petr přiznává, že mu studium přinášelo **stresové okamžiky, zejména z důvodu obav**, zda vypracuje zadané úkoly kvalitně, a z důvodu **pochyb, zda uspěje**: *„Samotné studium mi na jedné straně přinášelo vnitřní uspokojení při získávání nových vědomostí, se kterými jsem doposud nepřišel do styku, na straně druhé jsem byl v permanentním stresu, zda stanovené úkoly zvládnou, uspěji u zkoušky, budu schopen vypracovat v požadované kvalitě seminární práci.“* Michal uvádí, že **stres zmírňovala časová dotace** na přípravu ke studiu **ze strany zaměstnavatele**, jinak jej také pociťoval, zejména v konečné

fázi studia. „Jestli se dá hovořit o krizi během studia, tak tu jsem pocítil poslední dva semestry před státními zkouškami. Už mi celé studium přišlo nějak dlouhé a také předměty už nebyly zrovna zajímavé jako během předešlých ročníků. Pořád jsem také podvědomě pociťoval, že se blíží státnice a termín odevzdání diplomové práce. Jelikož jsem měl se zaměstnavatelem sepsanu tzv. dohodu o studiu, měl jsem k dispozici služební volno na přípravu před zkouškami a závěrečnými státními zkouškami. Tato možnost byla samozřejmě příjemná a během studia mě částečně zbavovala stresu, že nebudu studium časově zvládat. Tuto časovou dotaci na studium ze strany zaměstnavatele jsem však nakonec využil pouze z části. Občas jsem nemohl zůstat doma a připravovat se na zkoušky, ale musel jsem do práce, když mě kolegové nemohli zastoupit. To se bohužel také stalo těsně před státnicemi, nemohl jsem čerpat volno a učit se podle svého plánu a výsledkem byla chaotická příprava, málo spánku a silná nervozita...“ Evě **stres přinášela obava**, jestli se i během časově náročného studia dostatečně věnuje svému synovi, stres jí rovněž přinášel permanentní nedostatek spánku. Jako další překážku vnímala **problém se soustředěním** z důvodu přepracovanosti a permanentního nedostatku spánku. „Někdy jsem měla problém k učení i sednout a začít, byla jsem roztěkaná z přemíry informací nebo povinností... Občas mě přepadaly obavy, jestli se dostatečně věnuji synovi a nemám raději se studiem přestat. Byla jsem ale z více stran ujišťována, že se i tak dítěti věnuji možná více než jiné matky, a to mě vždycky uklidnilo... Pokud mám mluvit o nějaké krizi během studia, tak to byla taková malá krize právě kvůli problémům se spánkem. Rozhodně se však nedá říci, že by vedla k tomu, abych studium vzdala.“ V případě Věry se **krize** paradoxně dostavila až **po ukončení studia**, kdy převládla **kumulovaná únava** nad radostí z úspěchu: „Když se mám zamyslet nad krizí v průběhu studia, musím říct, že jakákoliv myšlenka studium vzdát nepřicházela doposud v úvahu. Jsem bojovník, nic nevzdávám předem. Krize přišla paradoxně

až po bakalářských zkouškách, radost z jejich zvládnutí byla krátká, spíš převládala ohromná únava a spánkový deficit.“ Naopak Jan stres nepocíťoval z důvodu pro něj snadného učiva: „Ve stresu nikdy nejsem, současné studium je pro mě jednoduché, pokud to srovnám se studiem inženýrským. Učivo, jeho množství i termíny vypracování seminárních prací zvládám bez problémů.“

Otázka navazující na předešlou zjišťuje, jak informanti **překonávají únavu**, jestli za tím účelem využívají **relaxaci** nebo nějaké **stimulující látky**.

Karel **látky se stimulujícím účinkem** proti únavě a na povzbuzení tělesného i duševního výkonu využívá a to **obvyklé i speciální** v podobě tablet: *„Ze stimulantů šedé kůry mozkové“ nejčastěji kofein, formou pití kávy, dále např. Lecitin, ginkgo prim, ginkgo biloba, šumivý Celaskon apod.“* Michal užívá **obvyklé látky s povzbuzujícím účinkem**, kromě nich má na něj však také příznivý účinek pro zlepšení koncentrace **odpočinková manuální činnost** nebo **relaxace v podobě setkání s přáteli**: *„Také jsem si navykl během učení mlsat čokoládu. Spotřeba kávy se u mě zvýšila pouze mírně. Když bylo nejhuř, tak jsem si dal nějaký energetický nápoj. Někdy se mi s učením lépe začínalo, když jsem předtím udělal nějakou manuální práci kolem domu nebo si pouklízel v garáži. Tím jsem se nějak odreagoval, nemyslel na učení, do kterého se mi třeba zrovna nechtělo a pak jsem se lépe koncentroval. Jindy zas nebylo špatné, když jsme se před obtížnou zkouškou sešli se spolužáky, ať už u některého z nás doma nebo u kávy v klidné restauraci, kde jsme si prošli pár záludných otázek, popovídali, zasmáli se a tak se před zkouškou uklidnili a nabili novou energií.“* Evě se kromě povzbuzujících nápojů osvědčila rovněž **pohybová aktivita**, ať už **sport, lehká manuální činnost** nebo **relaxace v podobě hry** se synem: *„Když už jsem byla unavená nebo se na učení nekoncentrovala, povzbudila mě*

*krátká procházka na čerstvém vzduchu nebo jsem se protáhla u úklidu, urovnala psací stůl nebo si šla pohrát se synem, tím jsem se odreagovala a mohla pokračovat. “..., Vyčistila jsem si hlavu tím, že jsem doma udělala nějakou manuální práci a s pocitem, že ani ostatní mé činnosti nezahálí a daří se, se mi s učením lépe začínalo. Když mě začal přemáhat spánek, stimulovala mě káva, časem silnější, aby na mě působila. Později jsem nahradila kávu zeleným čajem. Když jsem potřebovala „rychlý start“ před zkouškou, na kterou jsem jela někdy velmi unavená, neboť jsem končila s učením třeba ve 2,00 hod. po půlnoci a v 5,00 už šla na autobus, vypila jsem nějaký energetický nápoj. “..., Někdy mě také při studiu v noci dodala energii porce teplého jídla, kterou jsem většinou konzumovala kolem 23,00 hod. a potom jsem se mohla učit ještě po půlnoci. “ Věra pro zvýšení koncentrace a odstranění únavy praktikuje klidové činnosti jako **relaxace v koupeli nebo sprše**, nebo naopak aktivní jako **sport a trávení času se psem**. „Ve všední den po příchodu ze zaměstnání udělám domácí práce a potom si dám sprchu nebo koupel ve vaně, kde často chvilku relaxuji, někdy zapálím i vonnou svíčku. Odpočinu si tím, že vysloveně koukám „do prázdna“. Také si často udělám nějaký dobrý čaj, vařím si bylinkové, ovocné, zelené. Čaj si dělám a piji jako rituál, vychutnám si ho a odreaguji se, vyčistím si hlavu od denních nebo pracovních starostí a mohu se pak soustředit na učení. “..., Žádné stimulující látky také neužívám, kávu piji minimálně, neholduji jí a také na mě nepůsobí příliš povzbudivě, překonávat únavu příliš neumím. “ Stres z nahromaděných povinností a únavy překonávám pomocí relaxace, sportu a malého psiho přítele, uzlíčku plného lásky, který mi naordinuje oddech při jeho venčení, česání, hlazení a pozorování jeho psích kousků. Žádné relaxační techniky ani stimulující látky pro lepší koncentraci a delší výdrž při učení nepotřebuje Jan: „Když je potřeba protáhnout učení do noci, nepociťuji to jako problém, vydržím poměrně dlouho fit a nepotřebuji žádné stimulující látky pro udržení pozornosti. “*

4.5.4 Přínosy a negativa studia při zaměstnání

Informanti zodpověděli rovněž důležitou otázku přínosů a negativ, která jim přináší studium při zaměstnání.

Karel **negativa** pociťoval ve **zhoršení svého tělesného stavu a pocitu nepohody**, který hraničil až se zdravotními problémy. Jak vyplynulo z jiných částí dotazníku, k této negativní stránce studia při zaměstnání přispěla jeho náročnost na sebe samého a vrozený perfekcionismus v odváděné práci a vůči produkováným výsledkům i když musel současně plnit současně jak pracovní, tak studijní úkoly: *„Bohužel zde v této podkapitole musím zmínit i některá negativa studia při zaměstnání. Patří k nim např. poruchy spánku, migrény, občasné šelesty v uších (odborně tinitus), přicházející zpravidla v pozdních nočních hodinách, se kterými se mnohdy špatně usíná, což musím občas řešit i léky na spaní (Rohypnol, později Stilnox). Dále jsem míval občasné pocity plnosti žaludku, střevní potíže, kdy na vině byl mírný vnitřní stres, spojený s mým perfekcionismem absolvovat každou zkoušku na co nejlepší známku a samozřejmě v prvním termínu či předtermínu. Občas jsem díky déletrvajícimu spánkovému deficitu (průměrně jsem po celé svoje studijní období spal cca toliko kolem 5-ti hodin denně!!!) a díky psychickému přepětí nebyl schopen se v práci plně soustředit například na výsledcích.“* Petr zmiňoval spíše přínos studia při zaměstnání, kdy ocenil **vstřícný přístup zaměstnavatele** v podobě podpory plynoucí z uzavřené dohody o studiu. Negativa i pozitiva spatřuje v tom, že jsou, jak jeho přístup ke studiu tak studijní výsledky, **stále pod kontrolou kolegů** na pracovišti. *„Výhodou u mého studia byla podpora zaměstnavatele, který mi na základě dohody umožňoval formou studijního volna účast na přednáškách, na přípravu a vykonání zkoušky... O to větší byla snaha o zvládnutí úkolů spojených se studiem, protože za této podpory jsem byl pod stálým drobnohledem svých kolegů*

ze zaměstnání.“ Michal oceňuje na formě studia při zaměstnání, že **lze přísun informací a teorií z přednášek ihned využít a ověřit v praxi** a dále **příjem finančních prostředků**, které by u denního studia neměl: „V průběhu studia jsem jako přínos jeho kombinované formy viděl skutečnost, že přísun nových informací mohu hned využít nebo vyzkoušet v praxi, což u denního studia nejde. Kladnou stránku jsem samozřejmě také viděl v tom, že studuji a přesto vydělávám. Nemusel jsem tolik času prosedět na přednáškách a praktických cvičeních, na druhou stranu jsem si musel mnoho informací osvojit samostudiem, k tomu shánět různé materiály navíc nebo si dohodnout konzultace ve škole, v případě cizích jazyků týkalo doučování mimo školu. Negativa také spatřuji samozřejmě v částečné ztrátě volného času a v občasném pocitu, že jsem nevěděl co dřív, občas jsem v práci myslel na školu a na přednáškách naopak na nějaký pracovní problém. Také byl někdy problém zkoordinovat čerpání volna na zkoušky a přípravu s plánovanými úkony v zaměstnání nebo aktivitami s rodinou, neboť termíny zkoušek byly často vypisovány krátce před jejich průběhem. Takže negativum spatřuji v tomto nesnadném plánování a nutnosti mít v záloze nějakou jinou variantu, což studenti prezenčního studia tento problém nemusí řešit.“ Negativa spatřuje ve **složitém sestavování harmonogramu** tak, aby se časově nestřetávaly povinnosti a činnosti pracovní se studijními.

K jeho názoru ohledně přínosu **okamžitého využití informací nabytých při studiu v praxi** se přiklání také Eva: „Přínosy studia kombinovanou formou vidím v tom, že jsem ve škole nabyté vědomosti a informace mohla hned použít nebo si ověřit v praxi. Také z potřeb v zaměstnání jsem věděla na co se na přednáškách více koncentrovat nebo na co se konkrétně v praktikách některých předmětů dotazovat. Také mi forma studia při zaměstnání usnadnila zvolit si téma na bakalářskou a později diplomovou práci. Řešila jsem problém z praxe, nemusela jsem vycházet jen z teorie, k vypracování jsem využila také

praxí nabytých zkušeností. Měla jsem také více vstupních informací, které se mi, podle mého názoru, sháněly určitě lépe než studentům denního studia.“ Z Evina sdělení také plyne, že díky vykonávané praxi současně se studiem **ví, na co se při studiu zaměřit**, tudíž se jí **může studium** teorie zdát přitažlivější a může jej **efektivněji využít** než student prezenčního studia. Negativa vidí v **problematickém sladění povinností studia a zaměstnání**. „*Negativní stránka studia při zaměstnání byla pro mě v nutnosti mnohé věci plánovat tak, abych sladila povinnosti v zaměstnání i ve škole, mnohdy plány měnit na poslední chvíli a přitom také spoléhat na vstřícnost kolegů nebo vedoucího pracovníka...Mnohé pracovní záležitosti jsem proto musela řešit více ve shonu, mít nějaký záložní plán pro případ změny, zejména ve zkouškovém období, kdy byly vypisovány termíny těsně před zkoušku. Také jsem na rozdíl od studentů prezenčního studia, kteří využívali vysokoškolské koleje, musela shánět ubytování a nocleh, když nebylo možné se jinak včas dopravit na ranní zkoušku nebo přednášku.*“ Zamýšlí se také nad ryze praktickou věcí, jako je **komplikované shánění ubytování** v případě potřeby strávit ve škole více dní za sebou bez možnosti denně dojíždět z místa bydliště. Přínos studia při zaměstnání v podobě možnosti brzkého **vyzkoušení teoretických poznatků v praxi** vidí také Věra: „*Přínos studia během zaměstnání spatřuji v tom, že nabyté informace mohu hned uplatnit v zaměstnání a vyzkoušet si jejich účinek. Já osobně využívám informace z oboru psychologie a pedagogiky. Vidím v tom velký přínos do mé praxe.*“ Oceňuje přehled nabytých praxí, díky němuž se lépe orientuje v nabídce studijních oborů a **lépe si zvolí studijní obor**. „*Obecně mi kombinované studium, jako studium dospělého člověka, který už prošel praxí, připadá lepší v tom ohledu, že už ví, jaký si má vybrat studijní obor a získávat informace, aby mu byly v zaměstnání přínosem. Podle mého mínění už má takovýto student také většinou určeny priority a od studia neodbíhá k jiným činnostem a zbytečně ho neprodlužuje, pokud k tomu není nucen svými*

povinnostmi v zaměstnání nebo v rodině. Negativní stránku kombinovaného studia při zaměstnání vidím v tom, že jde o věčný boj s časem a tudíž stres. Také je podle mého mínění v případě studenta kombinovaného studia jeho činností více dotčena rodina než u studenta denního studia.“ Pozitiva vidí ve **zralejším přístupu pracujícího člověka ke studiu**, negativa vidí v **úbytku volného času, nástupu stresu a vlivu** těchto faktorů **na rodinný život**.

Jan spatřuje negativa jiným úhlem pohledu v tom, že mu nevyhovuje **koncepce výuky školy**, kterou navštěvuje, neboť neočekával, že se bude učit více studijní látky doma než-li ve škole: „*Tím, že veškerou látku učiva jsem nucen studovat sám doma a chybí mi výklad, není přínos studia takový, jaký jsem si představoval. Nemusel jsem tedy studovat školu a doma jsem si mohl stejně jako teď studovat problematiku sám. Jediný rozdíl je v tom, že ve škole mě někdo z vědomostí přezkouší a po 3 letech dostanu titul bakalář.*“

4.5.5 Přizpůsobení volného času

Další část je věnována volnému času, informanti se vyjadřují, jaké byly jejich **volnočasové aktivity před studiem a po něm**, tedy jaký vliv na ně studium mělo, jaké **změny** musely nastat v rámci přizpůsobení se novému časovému režimu během studia.

Petr vnímal studium při zaměstnání jako **značné narušení obvyklého způsobu trávení svého osobního volna**: „*Studium způsobilo v mém zaběhlém životě, kdy jsem mimo zaměstnání měl mnoho dalších zájmů, koníčků, přátel, dosti silné narušení doposud zažitých zvyků. I přes velkou toleranci a vstřícnost vyučujících, jež měli pochopení pro naši situaci, bylo nutno mnoho času věnovat domácí přípravě, sháněním materiálů, vypracováváním písemných prací na různá témata*“.

Michal uvedl rovněž nutnost **omezení svých volnočasových aktivit**, u některých dokonce zcela jejich **zrušení**: „Kombinované studium samozřejmě sebou přináší změny ve volném čase, v mém případě šlo o změnu druhu volnočasových aktivit a zkrácení doby, které jsem jim věnoval. Musel jsem „ubrat“ hlavně ve zkouškovém období...a nějakou dobu jsem nechodil s kolegy v sobotní dopoledne na střelnici a dále se přestal věnovat orientačním automobilovým závodům, které jsem jezdíval s kamarádem a v podstatě jsem se k nim doposud nevrátil. Už mi také nezbývalo tolik času na výlety a kulturní akce s rodinou jako dříve, ale ty jsem omezil jen částečně, asi na polovinu. Čas strávený s rodinou považuji za velmi důležitý. Naproti tomu jsem neomezil pohybové aktivity, neboť jsem se po učení a vykonání zkoušek potřeboval protáhnout. Podle ročního období jsem chodil na tenis nebo lyžovat.“

Eva uvádí **nutnost přizpůsobení volnočasových aktivit** novému studijnímu režimu z důvodu nedostatku času a únavy. Zmiňuje **vhodnost změny druhu volnočasových aktivit** z důvodu **preferenze zařazení aktivit s relaxačním účinkem** před aktivitami náročnými na čas nebo zrak. „Svůj volný čas jsem samozřejmě musela studiu přizpůsobit, tak že jsem snížila časovou dotaci na některé aktivity, jiné jsem omezila úplně. Před zahájením studia jsem se více věnovala přátelům, teď jsem musela vypouštět z programu některé akce nebo návštěvy. Četnost klesla asi o dvě třetiny. Co se týká sportovních činností, tam jsem ubírala méně, asi o třetinu, neboť bylo potřeba aktivně relaxovat. Například jsem šla hrát tenis jen jednou v týdnu, hned po pracovní době, než bylo třeba začít s domácími pracemi a učením. V zimě jsem musela omezit výlety na běžkách. Výrazně jsem omezila čtení knih, ruční práce jako pletení jsem vynechala úplně. Kromě nedostatku času jsem totiž měla dost unavené oči studiem velkého množství materiálů a čtením v noci a na obrazovce počítače. „

Věra vidí změnu v tom, že **nebylo možné některé volnočasové aktivity během studia sdílet s rodinou**, ale spíše se jim věnovala sama,

z důvodu náročnosti sladění časového harmonogramu svého a členů rodiny. „V minulosti jsem trávila volný čas především s rodinou. V době studií však rodina trávila kromě víkendů a svátků beze mne i dovolenou a já bez ní, častokrát mimo domov, protože jsem volno věnovala studiu. Buď jsem se učila, nebo se účastnila konzultací na fakultě nebo sháněla materiály k seminárním pracím a k bakalářské práci. V současné době se situace opakuje, volný čas trávím přípravou na zápochty a zkoušky a na diplomovou práci, ke které sháním informace a pročítám poměrně velké množství literatury.“ Mnohé **aktivity** musela ve volném čase **omezit nebo zaměnit** za jiné, při nichž by vhodněji relaxovala. „Nejvíce jsem se věnovala volnočasovým aktivitám pohybovým, pravidelně jsem chodívala plavat a také jsem chodila na delší procházky se psem. Ted' neplavu vůbec a velmi mi to chybí. Plaváním si celkově zlepšuji kondici a nyní by mi rozhodně přispělo k relaxaci a od bolesti zádoových svalů, které mě trápí monotónním sezením v práci i nad učením. Na procházkách se psem jsem se dříve také hezky protáhla, ted' s ním jdu jenom kvůli venčení, ale i tak tím relaxuji. Abych studium zvládala, musela jsem vynechat i mnohé aktivity s rodinou. Dlouho jsme spolu nejeli na výlet, na výšlap do hor, na vyjížd'ku na kole. O kultuře ani nemluví, v kině nebo divadle jsem nebyla dlouho. Alespoň se někdy pobavím nějakým dobrým filmem v televizi, ty ale dávají většinou pozdě v noci, takže to jde zase na vrub mého spánkového deficitu. Jako koníček jsem také měla čtení pěkné literatury, tu si ale nyní odpírám, mám pocit, že kromě textů do práce a ke studiu už víc přečíst nemohu, jak mě někdy bolí oči a za krkem.“

Jan opětovně uvedl jiný náhled na věc se závěrem, že jeho se změny volnočasových aktivit příliš netýkají: „Přípravu na studium mi pokrývá poskytované volno v rámci pracovní dohody.“ „...„Nepociťuji tedy žádnou změnu ve svém osobním životě z hlediska přizpůsobování volného času. Nemusel jsem tedy měnit své aktivity a zájmy a studium v osobním životě vnímám pouze ve zkouškovém období. Volnočasové aktivity, kterým

se věnuji, jsou časově flexibilní, tudíž je nemusím vynechávat, jen je přesunu na jinou dobu. Jde o rekreační běh a čtení knih. Je pravda, že ve zkouškovém období s rodinou vynechávám kulturní akce, na to už čas nezbyvá. Ale buď si za kulturou vyjdeme jindy anebo jde manželka s dětmi sama. „

Dílčí otázkou bylo, jak se **změnila časová dotace volnočasových aktivit**. Jelikož se určitým způsobem prolíná s dílčí otázkou předešlou, někteří z informantů již odpověděli v rámci otázky předešlé.

Karel na dotaz změny časové dotace volnočasových aktivit odpovídá v tom duchu, že **díky** správnému nastavení a **využití time-managementu nemusel ze svého volného času nic slevovat**: „...dá se říci, že jsem měl spoustu let zažitý určitý svůj stereotyp, daný sportovním – vodáckým stylem života, který vyplňoval veškerý můj volný, tzn. mimopracovní a „mimospánkový“ čas. Z tohoto důvodu bylo potřeba vyřešit otázku přizpůsobení volného času proti této minulé době. Zpravidla šlo o to, že jsem si musel vytvořit určitý time management na to, abych se nemusel v mimopracovní době příliš omezovat v tom, co mě baví, tzn. ve sportování a v trenérské práci s mladými kanoisty. Když tak nyní s odstupem času nad tímto studijním obdobím přemýšlím, mohu zodpovědně říci, že mnoho ze svého volného – mimopracovního času, který jsem věnoval sportování a trenérské práci, jsem pro studium omezovat či slevovat nemusel.

Petr naopak **ve zkouškovém období** prováděl radikální změnu časové dotace pro své **volnočasové aktivity**, takže **šly v podstatě stranou**: „Čas v období zkoušek se změnil na dny, kdy bylo nutno každodenně se systematicky připravovat na úspěšné zvládnutí úkolů. Stranou ustupovaly všechny jiné aktivity.“

4.5.6 Působení studia na osobní život

Vzhledem k tématu zkoumání vlivu psychosociálních aspektů na vzdělávání dospělých a za účelem jejich pochopení je nutné se zeptat také poněkud obráceně. Tedy ne co působí na studium, ale jak studium působí na jeho účastníky a jejich osobní život.

Dílčí otázka zní, **jak studium ovlivnilo chod rodiny, její členy a přátele** účastníka vzdělávání při zaměstnání.

Michal ve své odpovědi uvedl: *„Ověřil jsem si, že členové mé rodiny se umí chovat tak, aby maximálně podpořili toho, kdo zrovna plní nestandardní úkoly a delší dobu se jim nemůže věnovat, jak bylo zvykem.“*. Rodina tohoto informanta je přizpůsobivá a jedná ukázkově ve funkci podpory svých jednotlivých členů. Lze tedy říci, že studium tohoto informanta nijak chod jeho rodiny ani její členy neovlivnilo, nepůsobí na ně. Podobným způsobem odpověděl další informant, Eva: *„Také jsem v tomto ohledu měla velkou podporu rodiny, malému se více než jindy věnoval manžel nebo prarodiče. Maminka mi také občas pomáhala s domácností, zejména před zkouškami mi například přišla vyžehlit nebo navařit.“*..., „Co jsem se snažila neomezit, to byla péče o mého syna. Na něj jsem si čas vždycky našla. Ať už šlo o přípravu do školy, hry nebo čtení před spaním. Ve zkouškovém období mě však v této roli občas zastoupila babička. Pořád jsem ale měla na mysli, že si ty roky, kdy je syn malý a má o rodiče zájem, nechci nechat utéct. Raději jsem obětovala sport nebo spánek. Manžel mi také vycházel vstříc, pomáhal mi více v domácnosti, nebo sám vyřizoval věci na úřadech, hlídal různé platby, internet-banking apod., zkrátka úkoly, které jsme spolu měli dříve jinak přerozdělené. Velmi pozitivně jsem tedy vnímala a oceňovala podporu rodiny. Zjistila, jsem, že je na členy mé rodiny opravdu spolehnoutí. Přátele jsem po dobu studia vídala méně, ale

oni to chápali, podporovali mě, např. když jsem potřebovala sehnat nějakou literaturu nebo informace mimo univerzitu a mé zaměstnání. Ted' už se s přáteli setkávám častěji a snažím se jim jejich pozornost oplatit, když něco naopak potřebují oni.“ Podle její výpovědi se **rodina a její členové náročným studiem jednoho člena ovlivnit nenechali, spíše ukázali svou semknutost a schopnost jednomu členu rodiny pomoci.**

Věra uvedla takové skutečnosti, které dokazují, že **změny v rodině nastat mohou a studium rodinu a její členy může ovlivnit.** „Po vykonání zkoušek jsem se těšila na rodinu, na společné aktivity, byla jsem ale překvapena, jak se projevila moje absence na některých rodinných aktivitách po dobu tří let studia. Manžel a syn už nebyli zvyklí, že bych se jim tolik věnovala a dotazovala se na všechny záležitosti, které se jich týkali, nebo se účastnila některých aktivit. Najednou z toho byli „nesví“ a rozpačití, za ty tři roky byli v oblasti zájmů a rodinného dění „někde jinde“. Těšila jsem se na změnu režimu, na více volna, a že si užiji členů rodiny a celého toho běžného rodinného dění. Naproti tomuto očekávání jsem měla najednou pocit, že mám kolem sebe „prázdko“. Škola a zaběhnutý studijní řád už nebyly, ale doma už to také nebylo jako předtím. Nebylo mi po psychické a fyzické stránce nějakou dobu vůbec dobře, tento stav bych pojmenovala až depresí. Situace se zlepšila až po nějakém čase, kdy jsem s rodinou odjela na delší dovolenou mimo domov, a tam jsme měli čas a prostor věnovat se pouze sami sobě. Na druhou stranu rodina při mém studiu hrála důležitou roli. Vzhledem k náročnosti mého studia, zaměstnání, péči o nemocnou stárnoucí matku a mým dalším povinnostem, bych bez podpory manžela a již dospělých dětí, nemohla naplno fungovat jak při studiu tak při plnění pracovních úkolů.“ V tomto případě změny nastaly markantnější, ale pro informanta naštěstí ne nevratné. Na jedné straně zde **rodina zafungovala jako velká opora při plnění běžných každodenních povinností**, na druhou stranu přítomnost **studenta vytěsnila ze svého programu trávení volného**

času, což působilo až depresivně, a student si musel po ukončení školy vydobýt svou pozici v rodině zpět.

Jan má v rodině oporu a jeho studium na ni nemělo podstatný vliv. Studium spíše ovlivnilo styk s jeho přáteli, kteří však díky svému pochopení přispívají k podpoře jeho studia a nejsou příčinou ovlivnění jeho osobního života. *„Jak jsem již uvedl, studium pocítuji v osobním životě pouze ve zkouškovém období, kdy jsem nucen se učit cca 10-12h denně. Manželka s dětmi mi před zkouškami vychází vstříc, doma mám své pracovní zázemí, kde mám klid na studium. Přátele mám také chápavé, ví, že ve zkouškovém období se mnou nic není a návštěvy, společné sportovní aktivity a akce typu „zajdeme na jedno“ nechávají na jindy. Jsem rád, že mi rodina i přátelé fandí, podporují a nesnaží se mě rozptylovat.“*

Jelikož je **životospráva** důležitou složkou života každého jedince, je nutno se na **její ovlivnění studiem** při zaměstnání informovat.

Karel uvedl, jak cílenou **změnou životosprávy mohl dosáhnout lepšího průběhu procesu učení** a přípravy na plnění úkolů plynoucích ze studia.

„Díky mému sportovnímu stylu života, který úzce souvisí i s nutností dodržovat adekvátní životosprávu – stravovací návyky, pitný režim, odpočinek, regenerace, dostatek spánku ... apod., domnívám se, že pro mne nebylo velkým problémem tuto svoji životosprávu a denní režim přizpůsobit i v mém studijním období tak, abych se byl schopen připravovat na zkoušky co nejefektivněji...Ve vztahu ke stravě a případným doplňkům výživy jsem preferoval při učení spíše lehčí stravu.“ „...podstatnou změnu životosprávy a denního režimu jsem též nemusel realizovat a to vzhledem k výše zmíněnému sportovnímu stylu života.“

Michal uvádí naopak, že se mu studiem **životospráva spíše upravila sama a to s negativními důsledky** v podobě **deficitu spánku a prožívání stresu**: „Kvůli studiu jsem byl tedy nucen upravit svůj denní a noční režim. Noční proto, že jsem své aktivity protahoval dlouho do noci, denní proto, abych vykompenzovat svůj spánkový deficit. Ačkoliv jsem nebyl zvyklý dávat si o víkendu po obědě „dvacet“, v té době jsem tuto činnost na gauči na pořad soboty nebo neděle občas zařadil.“...„Skutečnost však byla mnohdy jiná a nezřídka jsem před zkouškami, zápočty a odevzdáváním seminárních prací musel pěkně finišovat. To mi určitě nepřidávalo na klidu a občas jsem byl ve stresu, což se projevovalo nekomfortním pocity mého trávícího ústrojí.“

„Také jsem se sportem snažil udržet svou tělesnou váhu, což se mi však moc nedařilo, jelikož při svém nočním způsobu učení jsem jedl i později v noci a také dělal „nájezdy“ na kalorické pamlsky s obsahem čokolády. Musím přiznat, že za léta studia to bylo na mé postavě trochu znát.“

Eva zmínila také **negativní zkušenost vlivem studia na životosprávu**: „Jak jsem už uvedla, kombinované studium působilo na můj osobní život negativně částečnou ztrátou volného času a změnou životosprávy, zejména co se týká absence kvalitního spánku.“...„Zkoušela jsem před spaním relaxovat s šálkem bylinkového čaje nebo poslechem příjemné hudby, přesto jsem kolikrát dlouho do noci koukala do stropu, než jsem usnula. Vstávala jsem potom hodně unavená. V práci a doma jsem únavu překonávala a pozornost udržela, ale k učení večer jsem usedala unavená a obtížně se soustředila. Učení mi nešlo do hlavy a trvalo mi déle nastudovat, co jsem ten den potřebovala. Výsledkem bylo, že jsem šla spát opět pozdě a ještě ve stresu, že jsem nezvládla, co jsem chtěla a krom toho s obavou, že zase nebudu moci usnout. Jako krajní řešení jsem využila, po velmi krátkou dobu, užívání prostředku na spaní Stilnox. Když jsem si noční čas studia trochu přeorganizovala, situace se zlepšila.“

Věra se rovněž vyjádřila k životosprávě s ohledem na **spánkovou hygienu**: „Celkově spím vzhledem k mé osobní potřebě velmi málo, za léta studia mám ohromný spánkový deficit. Naštěstí nemám problém s usínáním a nemusím brát prášky na spaní, nikdy jsem je neužívala.“

Jan opět neuvedl **negativa s ohledem na změnu životosprávy** při studiu: „Životosprávu dodržuji stejnou, jídelníček jsem nezměnil, pouze čas na spánek mám někdy kratší, ale to mi nečiní potíže. Studium na můj osobní život tedy žádným zatěžujícím způsobem nepůsobí, žádná negativa nepociťuji.“

4.5.7 Splnění očekávání

Závěrečná a důležitá otázka, která přispívá k naplnění cílů výzkumu,

je tvořena dvěma dílčími otázkami a to splnění očekávání z pohledu profesního a osobního. Splnění očekávání znamená dobrý konec úsilí něčeho dosáhnout, něco provést a potvrzuje správnou počáteční motivaci, záměr a intuici vydat se k vytyčenému cíli a potvrzení správného výběru cesty, která k němu vede.

První dílčí otázka položená informantům zjišťuje jejich názor na **splnění očekávání přínosu studia při zaměstnání z hlediska profesního**.

Je na prvním místě, neboť už pojmy „vzdělávání dospělých a studium při zaměstnání“ napovídá váhu spojitosti vzdělávání a zaměstnání.

Karel plně kvituje přínos studia při zaměstnání a **spatřuje ho od drobných přínosů v různých dovednostech po zásadní**, o které usiloval, a to **nabytí další odbornosti a nových znalostí**. „Mezi přínosy studia pro moji policejní profesi bych vzpomenu v první řadě rozšíření

odborné slovní zásoby, administrativních a stylistických dovedností, např. při psaní zpráv, žádostí, rozhodnutí, usnesení, ... apod. v trestním řízení. Dále jde o rozšíření a získání odborných znalostí důležitých pro tuto profesi, kdy jako nejvíce relevantní pro policejní práci považují státnice z trestního a civilního práva, dále z kriminologie, z psychologie (včetně specifických oblastí jako je psychopatologie, forenzní psychologie, viktimologie), pedagogiky. Neztratí se ani státnicové obory management a řízení lidských zdrojů, ekonomika, demografie a další. Dalším přínosem je získání nových kontaktů na „kolegy“ ve státní správě, a to nejen v našem policejním resortu, ale např. v oblasti celnictví, finančnictví, veřejné sociální sítě, vězeňství, bezpečnostních složek (BIS, NBÚ) apod., vždy když ve své profesi a v zařazení komisaře – vyšetřovatele hospodářské trestné činnosti – potřebuji konzultovat nějakou specifickou oblast, vím, na koho ze svých dřívějších spolustudentů se mohu telefonicky či formou e-mailu se svým dotazem obrátit.“ ... „Co se týče profesního pohledu a profesní seberealizace, kariérního růstu apod., mé očekávání byla splněna, toto jsem z části zmínil již v minulé podkapitole. Po deseti letech služby tzv. v uniformě jsem v roce 2004 zažádal po absolvování bakalářského studia o studijní pobyt na Službě kriminální policie a vyšetřování (SKPV). V listopadu téhož roku bylo mojí žádosti vyhověno a po studijním pobytu působím do současné doby na tomto útvaru jako komisař. Toto obnáší určitou platovou výhodu – pohyb směrem nahoru z 5. na 7. platovou třídu, tzn. změna zařazení od inspektora ke komisaři.“

Petr vidí přínos v tom ohledu, z kterého byl do studia nuceně motivován. **Zvýšením svého vzdělání může dále vykonávat funkci**, na kterou byl ustanoven. „Škola však splnila hlavní účel, se kterým jsem do ní nastupoval – v průběhu studia došla k přijetí zákona o služebním poměru a zpřísnily se požadavky na výkon funkcí. Dokončením studia mohu vykonávat současně zastávanou funkci.“

Michalovo očekávání bylo také plně uspokojeno, **získal nové znalosti a zdárným ukončením studia splnil povinnost danou zákonem a navíc má otevřenou cestu k dalšímu kariérnímu postupu:** „Mé očekávání ohledně samotného procesu vzdělávání i nakonec dosaženého vzdělání bylo splněno. Jednak jsem získáním vysokoškolského titulu splnil povinnost danou zákonem a navíc si dále otevřel cestu k zajímavějším pracovním pozicím a postupu. Získal jsem nové a širší odborné znalosti. Rovněž jsem si natrénovával paměť a suverénnější vystupování před více lidmi.“

Eva: „Očekávání, která jsem měla během studia, se mi splnila. Získala jsem mnoho nových poznatků, zkušeností, rozšířila si obzor v nejedné oblasti. Nabyté vědomosti využiji jak v zaměstnání tak v osobním životě. Stejně tak nové kontakty, které jsem během studia získala. Nakonec se splnilo mé očekávání i ohledně nabytí titulu, který jsem chtěla i potřebovala. Nyní podle zákona splňuji podmínky pro své hodnostní zařazení, neboť by mi stačil i titul bakalářský. Kdyby se mi naskytla možnost kariérního růstu, tak budu podmínky s titulem inženýr splňovat také. Navíc jsem si na tento titul myslela již od poloviny devadesátých let, kdy nebyl mého unáhleného odchodu z předešlých studií, jsem jej již mohla užívat a nepromarnila příležitosti, které mi již dříve ohledně zaměstnání přišly do cesty.“

Věra: „Mé očekávání z kombinovaného studia vybraného oboru bylo splněno získáním informací a adekvátních znalostí především v psychologii a pedagogice. V pracovní rovině bylo očekávání splněno už v průběhu studia tím, že se mi dařilo nabyté vědomosti uplatňovat v praxi. Nad očekávání bylo, že jsem se zlepšila ve svém projevu před větším počtem osob a v používání výpočetní techniky nad rutinně využívané funkce v práci. Po ukončení bakalářského studia jsem byla spokojena, že navzdory změny zákona během mého studia splňuji nároky předepsané zaměstnavatelem na mou pracovní pozici. Jakmile ukončím studium magisterské, bude doufám mé očekáváním splněno tím, že budu

předepsané vzdělání nejen splňovat, ale také přesahovat a tak být připravena i na pracovní příležitost, která by se mi třeba mohla v budoucnu naskytnout. Mimo jiné můj nadřazený v pravidelném písemném ročním hodnocení zohledňuje, že se samostatně rozvíjím po odborné stránce. Další informanti jsou rovněž spokojeni s nabytím vysokoškolského titulu a mají další očekávání s jeho využitím v budoucnu, současně učinili zadost zákonu a splňují podmínky dané na svou pracovní pozici. Rovněž je uspokojují nabyté odborné znalosti. Jejich očekávání spojené se vzděláváním dospělých formou kombinovaného studia bylo tedy z profesního hlediska naplněno.

Jan na rozdíl od ostatních informantů uvádí, že očekávání z jeho pohledu zcela naplněno nebylo. „*Studium splnilo moje očekávání pouze z části. Přednášek je málo a vše se učím sám doma. Očekával jsem poskytování znalostí a vědomostí častějšími přednáškami a cvičeními ve škole s podrobným výkladem učiva. „...., Pokud mám zhodnotit klady a zápory, pak celkově převažuje kladná stránka a to pouze v tom, že jsem si rozšířil vědomosti o právní obory, které bych si sám od sebe nikdy nenastudoval. „...., Další mé očekávání, že se během komunikace s přednášejícími a ostatními studenty dostanu k užitečným informacím a zkušenostem z jejich praxe, je vzhledem k nedostatku času naplněno pouze z části. Co se týká očekávání získání nových kontaktů, to se splnilo. Získal jsem kontakty na kolegy z dalších útvarů PČR, včetně speciálních pracovišť, ale i na osoby pracující v jiné oblasti státní správy, jejichž odborné znalosti a rady mi mohou být v budoucnosti užitečné.*“

První dílčí otázka spojená s naplněním očekávání je doplněna o dotaz na **splnění očekávání z pohledu osobnostního**.

Karel je z osobnostní stránky věci s naplněním očekávání zcela spokojen z důvodu **využití nabytých odborných znalostí v oblasti**

svého hobby, které provozuje léta a na vysoké úrovni. „Z osobnostního pohledu bych mohl zmínit např. naplnění určité seberealizace, získání nových vědomostí, které se mi hodí pro volnočasovou trenérskou práci s mladými kanoisty (pedagogika, pedagogika volného času, základy sportovní přípravy – studia jak na pedagogických fakultách, tak i na trenérské škole).“

Petr vidí z osobnostního hlediska také přínos a naplnění nad rámec očekávání, neboť **posílil své osobnostní a organizační schopnosti**. „Další pozitiva, která mi studium na škole přinesla – zvýšil jsem si částečně sebevědomí; dokážu vytrvat a dojít ke stanovenému cíli; poznal jsem mnoho dalších lidí, prožil pět let ve zcela odlišném kolektivu lidí; i přes vyšší věk zažil na vlastní kůži pocity studentského života; v případě stresových situací dokážu lépe organizovat svůj čas.“

Michal je přesvědčen o přínosu ve **zlepšení svých organizačních schopností a v nabytí nových interpersonálních vazeb** s vyhlídkou jejich dalšího přínosu i do budoucna.

„Přínosy studia však převážily nad negativními zkušenostmi a vjemy. Dále jsem se naučil lépe hospodařit s volným časem, více plánovat, nepromrhat ho a aktivity a osoby mě blízké také si opravdu užít. Během studia jsem se také seznámil s novými lidmi. Z řady spolužáků se občas s několika vidáme jako přátelé u kávy, s jinými komunikuji za účelem výměny informací a zkušeností i v pracovní oblasti.“ „...„Během studia jsem se naučil lépe využívat volný čas a vůbec si čas jinak organizovat. Naučil jsem se využívat ověřené zásady time managementu, kterými se teď řídím i v běžné praxi. „

Eva konstatuje, že **očekávání z osobnostního pohledu bylo naplněno**. Uvádí, že přes složitost studia a úskalí s ním spojená, **strávila ve škole čas během studia se zajímavou a názorově jí blízkou skupinou osob**, ve které se jednotliví členové během interakce příznivě ovlivňovali a doplňovali, čímž byla její osobnost také obohacena. „ I když průběh studia někdy nebyl jednoduchý, považuji ho za účelně strávený čas mezi

lidmi, kteří mají podobné cíle a zájmy jako já, včetně názorů na další vzdělávání dospělých.“

Věra vnímá naplnění očekávání proto, že má **dobrý pocit z odvedené práce, zdárného průběhu a ukončení studia**. *V osobní rovině se mé očekávání naplnilo velkým pocitem uspokojení po dobře vykonané činnosti. Aby mé očekávání bylo naplněno zcela, tak se doufám stane reálnou má vidina brzkého návratu k předešlému stylu a tempu života v rodině a k životu, který žijí moji vrstevníci, ve kterém bude především méně shonu a více osobní pohody.*

Jan vidí naplnění očekávání v osobnostní rovině získáním širšího rozhledu, který je přínosem jemu i blízkým. *„Kladem studia jsou pak vyšší vědomosti, které i v osobním životě mohu využít. Pro rodinu i přátele funguji jako právní poradna.“*

4.6 Shrnutí výsledků výzkumu podle výzkumných otázek

První výzkumná otázka týkající se motivace informantů k započetí a absolvování studia při zaměstnání přinesla tyto závěry. Téměř u všech informantů se motivace nucená prolínala s motivací na základě dobrovolného chtění a touhy seberealizace. Tato koherence nastala na základě výběru výzkumného vzorku z řady policistů, kterým zákon č.361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů předepisuje na každé tabulkové zařazení určitou výši vzdělání. Většina informantů si vzdělání musela doplnit, všichni však nakonec uvedli, že je motivovali i jiné důvody na bázi dobrovolnosti.

K otázce zvolené strategie učení se informanti vyjádřili podle toho jak individuálně ke studiu a učení přistupovali, a také na základě podmínek, které k učení v domácnosti měli. Někteří při učení postupovali systematicky a využívali time management, jiní studovali

využívající každou volnou chvíli nebo nárazově ve zkouškovém období. K otázce překonávání překážek během studia nejvíce informantů uvedlo, že museli překonávat stres a spánkový deficit. Většina z nich využívala relaxačních technik a pohybových nebo manuálních aktivit. Svůj výkon a soustředěnost potom někteří z nich zlepšovali využitím látek se stimulačními schopnostmi.

Když se informanti zamysleli nad přínosy a negativy studia při zaměstnání, většina z nich pocítovala přínos v možnosti nově naučenou látku co nejdříve vyzkoušet v praxi. Někteří navíc uváděli, že je příjemné mít během studia svůj vlastní příjem plynoucí ze mzdy v zaměstnání. Jako negativa informanti shodně označili ztrátu volného času, protože všední dny trávili v zaměstnání. Někteří z nich zmiňovali problémy při sestavování harmonogramu, aby byly pracovní a studijní povinnosti časově sladěny. Nejméně jeden informant si posteskl nad pocitem zahlcení informacemi.

Pokud se měli informanti vyjádřit, jak přizpůsobili svůj volný čas studiu, uvedli, že museli zredukovat časovou dotaci na jednotlivé volnočasové aktivity, některé aktivity omezili anebo zcela vynechali. Většina z informantů uvedla, že pohybové volnočasové aktivity provozovala dále, neboť současně sloužili k překonávání stresu, naopak nejčastěji jimi byla omezena četnost trávení volného času na kulturních akcích nebo s přáteli.

Když informanti rekapitulovali jak studium pozitivně a negativně ovlivnilo jejich osobní život, shodně uváděli, že negativa spatřovali ve ztrátě volného času, narušení své životosprávy dlouhodobým deficitem spánku, pocity stresu nebo přibíráním na váze. Pozitiva potom viděli v tom, že byli příjemně překvapeni zájmem a projevem podpory členů rodiny a přátel.

Na závěr položená výzkumná otázka se dotýkala splnění očekávání informantů v souvislosti se vzděláváním a dosaženým vzděláním. Tuto otázku informanti rozebírali ve dvou rovinách, osobní a profesní. Každý z informantů uvedl, že jeho očekávání bylo naplněno získáním nových odborných znalostí a také například zlepšením schopností využívání time managementu, což v budoucnu využijí v obou rovinách. Několik z nich uvedlo, že jim uspokojení přineslo i získání samotného titulu a faktu, že již splňují požadované vzdělání předepsané na svou pozici a z tohoto důvodu také, že jsou do budoucna připraveni převzít nové kompetence a využít další nabídky v kariéře.

ZÁVĚR

V první kapitole jsem definovala vybrané pojmy z řady psychosociálních aspektů, které se vztahují k problematice vzdělávání dospělých. Zjistila jsem, že na studium dospělého jedince mají vliv mnohé faktory, v negativním smyslu také bariéry. Ve druhé kapitole jsem se věnovala koncepci školského vzdělávání dospělých. Zaměřila jsem se na vzdělávání dospělých ve školách probíhajících při zaměstnání. Ve třetí kapitole jsem přiblížila profesi policisty z pohledu zákona č.361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky a také z pohledu vlastní zkušenosti. Dále jsem uvedla možnosti i podporu vzdělávání policistů, v rámci jejich profesního vzdělávání s využitím resortní školské soustavy i mimo tuto soustavu. Obsahem čtvrté kapitoly je empirická část práce. V ní jsem se věnovala východiskům a otázkám výzkumného šetření. Popsala jsem použité metody výzkumu a výzkumný vzorek. Použila jsem kvalitativní analýzu a interpretaci dat. Za vzorek jsem si určila soubor informantů z řad policistů, kteří kombinovanou formou při zaměstnání absolvovali nebo absolvují vysokoškolské studium. Dospěla jsem k tomu, že vybraní policisté byli natolik motivováni, aby kombinované studium při zaměstnání zahájili a také zdárně dokončili. Dokázali překonat překážky v podobě úbytku volného času obvykle věnovaného rodině a svým volnočasovým aktivitám, působení stresu, změny životosprávy a nesnadného tvoření harmonogramu činností a stanovování priorit při plnění úkolů. Tato úskalí kombinované formy studia překonali díky svým osobním vlastnostem posíleným vlivem dosavadního stylu života a pravděpodobně i charakteru své profese, díky odpovědnému přístupu k nutnosti pracovat na sobě, ale také individuální podpoře jejich rodin a přátel.

Zmapovala jsem podpůrné skutečnosti, které pomáhají dospělým zájemcům o studium v úspěšnosti, proto by mohly být dalším výzkumem zmapovány skutečnosti zapříčiňující naopak neúspěch. Jelikož se v tomto případě jednalo o malý vzorek, specifický silnou motivací a odpovědným přístupem informantů k plnění úkolů tak, že díky svým osobnostním vlastnostem a úsilí všichni úspěšně dosáhli cíle přijaté výzvy absolvování vysokoškolského studia při zaměstnání, bylo by zajímavé, kdyby byl realizován výzkum, který by naopak kvantitativně porovnal charakteristiky informantů, kteří byli úspěšní a kteří nebyli úspěšní.

SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ

ADAIR, J. *Jak řídit druhé i sám sebe*. Brno: Computer Press, a.s., 2005.
ISBN 80-251-0784-1

BEDNAŘÍKOVÁ, I., *Kapitoly z andragogiky 1*. Olomouc: Vydavatelství UP v Olomouci, 2008. ISBN 80-244-1192-X

BEDNAŘÍKOVÁ, I., *Kapitoly z andragogiky 2*. Olomouc: Vydavatelství UP v Olomouci, 2008. ISBN 80-244-1193-8

BENEŠ, M. *Andragogika*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008. ISBN 978-80-247-2580-2.

FIALA, B. *Vybrané kapitoly z andragogiky, pedagogiky a didaktiky*. 1. vyd. Karviná : Obchodně podnikatelská fakulta Slezské univerzity v Opavě, 1999. ISBN 80-7248-052-9.

GAVORA, P. *Výzkumné metody v pedagogice*. Příručka pro studenty, učitele a výzkumné pracovníky. Brno: Paido.edice pedagogické literatury, 1996. ISBN 80-85931-15-X.

HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál, s.r.o., 2008. ISBN 978-80-7367-473-1

HENDL, J. *Kvantitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4

HODAŇ, B., DOHNAL, T. *Rekreologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-2197-1

CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

KALLWASS, A. *Syndrom vyhoření*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-299-7

KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk-prostředí-výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2

KUBÁTOVÁ, H. *Sociologie životního způsobu*. Havlíčkův Brod: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2456-0

MERG, K., KNÖDL, T. *Jak přežít v práci*. Brno: Computer Press, a.s., 2007. ISBN 978-80-251-1723-1

PAVLÍK, O., a kol. *Vzdělávání dospělých, Výtah z dokumentů a publikací*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1997.

ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6

Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Reforma Policie České republiky, Koncepce celoživotního vzdělávání příslušníků Policie České republiky, č. j. MV- 16511-1/VO-2008, Praha 2008, Odbor vzdělávání a správy policejního školství

Etický kodex. [cit. 21.3.2011] Přístup z:
<http://www.policie.cz/clanek/eticky-kodex-policie-ceske-republiky.aspx>

O policii ČR. [cit. 21.3.2011] Přístup z: <http://www.policie.cz/clanek/o-nas-policie-ceske-republiky-policie-ceske-republiky.aspx>

Policejní slib. [cit. 21.3.2011] Přístup z:
<http://www.policie.cz/clanek/sluzebni-slib.aspx>

Systém policejního vzdělávání. Vzdělání klíč k profesionalitě. [cit. 21.3.2011] Přístup z: <http://www.mvcr.cz/clanek/vzdelani-klic-k-profesionalite.aspx>

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Šárka Jirešová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Pavla Vyhnálková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2011

Název práce:	Vybrané psychosociální aspekty vzdělávání dospělých
Název v angličtině:	Selected psychosocial aspects of adult education
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá problematikou dalšího vzdělávání policistů, jejich motivací ke studiu, dopady studia na volný čas a osobní život, přínosy a negativy celoživotního vzdělávání z pohledu samotných policistů. V teoretické části práce jsou definovány základní pojmy, zvláštní pozornost je věnována andragogické dimenzi dané problematice a systému dalšího vzdělávání policistů v ČR. V rámci diplomové práce bylo realizováno kvalitativní výzkumné šetření.
Klíčová slova:	Motivace, celoživotní vzdělávání, učení, životní styl, policista, vzdělávání policistů.
Anotace v angličtině:	This graduate thesis deals with the problems of further policemen's education, the policemen's motivation to study, impacts of study on their free time and personal life, positives and negatives of lifelong learning from policemen's point of view. The theoretical part of the thesis defines basic concepts, a special attention is paid to andragogic dimension of these problems and to the system of further policemen's education in the Czech Republic. A qualitative research. is a part of this thesis.
Klíčová slova v angličtině:	Motivation, lifelong learning, learning, lifestyle, policeman, policemen's education
Přílohy vázané v práci:	2 přílohy
Rozsah práce:	70 stran.
Jazyk práce:	Čeština.

